

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN
SURAT.

Manuscripts Library

S.D.P.B.

Coll. No. 44

Title KURMALAK'SANA.

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN, SURAT

Shastri Dinmanishankar Pustak-Bhandara

No.: 44

Subject: *Thomabudha*
Smartiritual

Title: *Kurman Lakshana*

Author: —

Scribe: *Madhava Tagnikar*

Date of the work: —

Date of the Ms.: 1482 v.s

Place of the work: —

Place of the Ms.: —

Size: 11" x 5" 3"

Extent: 36 folios

Language: *Sanskrit*

Script: *Devanagari*

Remarks: *Complete*

• उनिमोगरापनयोश्च यातोमहाणां समिमां चोपहरदक्षिणारुजैतवर्गर्विव्याख्यामोगोमनागोचर्म
 मात्रः स्तुतिं उपलिखो हिरन्मात्करवाग्रिमुपसहोमापमरिसनुद्यपयुक्ष्यपरिशीमेन्नरपूर्वतो
 मंडलमालिरमग्रहानावाद्यपूजयेत्तमध्ये च तास्करं विद्यात्तो हितं हस्तिणेन या पूर्वगनागर्विनिद्य
 द्यासुर्वहस्तिगतज्वात्वा उन्नरेण गुहं विद्यां दुधं पूतोन्नरेण व पश्चिमेन तौ नैश्चारे यद्गुहं हस्तिणश्चि
 मे पश्चिमेन तः केतुरिन्ध्रं ग्रहकल्पना तास्करं गारकोर क्रोशु क्रोशु क्रैरिकरौ सोमपुत्रो युक् निशा
 श्वेव तापुतो पीतकोमनौ कलंश नैश्चरविद्गुहं केतुं तथैव च ग्रहवर्गानि पुष्पाणि प्राज्ञस्तत्रोपकल्प
 येत्त कंदुरं चुरवेदं पंसोना च यत्ताहिता नृगुणं तं मिपुत्राय बुधे सतुरं ससुरं बृहस्पतयज्जगत्
 शुक्रश्रीविष्टकं विदुमाहिषाक्षरवेधूं पंविचमध्यं चुराहवे मधुमे हसमायुक्तं धुपं हृद्युके तवेगु
 गुलं वापि सर्वपांधूपायं मुपकल्पयेत्त गुलेदं न च सूर्या मरुतो मगारका यश्चारे न च धापवा यश्चारे न च
 ह्योद न ह हस्पतयो शुक्राय धवपाय रसोमो यद्यनयोपसं तिलपिष्टं निश्चमा वात शनैश्चरं चर

धा

य४

सोमाय२

संयाव

य

२

ता॥॥ बह्म केवात्मिकेवापिदुर्वचस्पद्यातेपरैः। न कुप्यन्ति न च हंसास्त न परिकारिन्तान्पुण्यानां
 गिनेहंति॥ तौतिमंदगुणानवि॥ नान्यदेवयसाधुः स्यान्मनुष्याप्रकीर्तिना॥३॥ अतस्तपरिहृय
 सुसंज्ञाश्चाप्यनिर्दिष्टैः सधर्मेभ्योऽवस्थाचंगोचमसकीर्तिना॥४॥ शरीरं पादयते येन सुशुतेनापिक
 मीणाश्चासंतत्र न कुर्वन्ति अनायासः स उच्यते॥५॥ अत्र तादृशं नित्यमप्रवृत्तस्य वर्तनं गतं हिमं गतं
 प्रोक्तं न विनिस्तुतवर्तिनि॥६॥ आकाशलोकां प्रहृत्य न हनन्तं तं गन्तव्यं अहमहं निष्कं विहका
 र्थं गच्छितं तस्मै॥७॥ अथोत्पत्तेरसंकोचः कर्तव्योऽयं वस्तुनीपरां नानातिनिषेधैः न सास्महापरि
 कारिता॥८॥ गतेऽष्टावसंस्काराश्च शरीरं कर्मात्मकं आत्मोद्धारिकं संप्राप्ते देवता स्थापने
 स्मृतं ज्ञानिधर्मकुलस्थानं लोकानां हि कारणं कर्मादिषु च सर्वं सुमातरः स गणधिपः पूजनाया
 : प्रयत्नेनैव पूजिताः पूजयेति ताः ब्रह्मपाद्याः स्मृताः सप्तदुर्गाश्च आधिपास्तथावृद्धौ वृद्धौ सप्त
 पूजाः पश्चात्तौ नुस्वानपि नृनसिः पूजाः पितुः पत्न्यैः तिस्रो माना नृतेन याम्येतास्मातरः प्रोक्ताः

३

लापि

पितृमातृदत्तसा ह्यनां प्रतिमा सुवशुत्मा सुलिखिता वापरा विष्णु अपि वारुत पुंजं शुभैवेष्टौ श्वपच
 ग्निर्गन्धैः॥ कुड्यलयावसो ह्यिष्टं तेनेव बुकारयेत् कारयेत् सप्तपंचत्रिंशति विनिना चो न चोद्धिताः॥
 अथ पुण्यानि वचंमर्थं जज्ञातत्र समाहितः सांगत्येण तनिघोषैर्मातृणां पूजनं स स्मृतं असकृदाति
 कर्माणि किमेरक्तमकारिनिः प्रतिप्रयोगं नैताः स्फुमतिरः आहूतवचं गणराः क्रियमाणेषु मातृ
 भ्यः पूजनं सवृत्तं सकृदेव न वेत्तुं ह्येनं त्राः श्रुत्वा यत्कश्चनः परंप्रवृत्त्या निविशेत् पृथक् चोत्पत्तेः॥
 प्रातरानं त्रिनामि प्राक्कमा तु यत्तत्तथा उपवेष्टुं पुरुषा नृदद्यात्तु नैव हि पाणिना हरिता यज्ञिया
 हतः पीतकाः पाकयज्ञिकाः समृज्जा हरिताश्चैव त्रिगुणसरताः समाहिताः हारं गुणप्रसादं गो
 नपि नृना येन सांस्कृताः सहा परिचारेऽन्त्यापि नृनम न देववत् पितृभ्यः तिदनेषु पवेष्टुं पुरुषेषु
 तान् जीवन्तानां संवर्जित्वा त्वायेत तान् आपस्य अकरणं न विप्रं तार्थं निष्पत्तेः पात्राणां
 पूरणादनिर्वाहं विवता येन कारयेत् श्रेष्ठं तत्र करं कर्मात्कराया यपवित्रकानां कथार्थं सप्र

पु
नाल

रातमनेकै कस्यत्र दायते मधु मधु नयनवर्तिनो विदुः मित्रा गायत्रानंतरं सोमधुमं
पिबन्ति नचाश्रुजपेदत्रकदाचिन्मिहसंहितामन्त्रैवजपः कार्यो र्हो ग्रः सुर
हेववत्संपन्नमिति र्हो मिहसुते विधा यतोस्तु संपन्नमिति शोकः शेषमत्र निवेदयेत् न
यात्र प्रेषु संपन्नमिति वृत्तात्तपावर्णाविकरं चतरा दद्यात्तु द्रुया चरुवंचिता शुभो मया
देवाय तनागवहिः कृताः नष्टानत्र प्रहृतमविकरं देवदेविकं नचावरा ज्ञेयैरुस्मात्तु
क्षिप्रदक्षिणमुपचाराय वेस्त्रिणां कुर्वन्ति र्हो कृतव हेमि श्रानपिडा नर आत्मा हीनु
रवाग्निहो जयेत् नो ह मुखाः पितरश्च कुपयिवाह नरि कं प्रायनामि ति चद्रुः पिडा न्वा हे
तिनिक्षिपे लमा नृपवीति नृमृज्म नतो माता महं स्त्रिया माता महं ततः केचित् सुमनां श्रतो जये
दि जाना हो दास्यम् दये पिडा ते के कस्यपि तुः पिडुः ॥ पावर्णापिडे न के कं न पाणा चरुयक यक
त्रयाणां मुरक कार्यं त्रिषु पिड प्रवर्तने कुर्वन्ति ह मुखां प्राक् नामात्रो पदरतः स्वपिडुः

मातापो ३

पितारं दाम्भुतं संस्कारकमसु विवाहं दौस्वपि कृत्यः पुत्रो रद्याम हैव हि नानिष्टु उपिष्टु तत्रा
हे वै विकं कर्मचारते ताते सोपि पूर्वैः पूर्वपिष्टा नारी मुखात्पिष्टु आधान हेमाग्रपरा
श्रेव वैष्टु वेताये वच वैजिकर्माणां र्हेविपो एमासे तथे वचां अग्रह यणोपा कपहे वरुय
वंमनाणिताः एकमेव तवेष्टु हेमेषु नर यकृष्टयक अथात्र नमिमा सिव सुसंग्रहितमस्ति
थासुमानेवोद के नेति सौम नस्येति पुष्पद नमनतरं अक्षतं वारिष्टं वास्त्रिय क्षताम्रतिपाद
तत्राभ्याह कर्तव्यं च अर्थान वदिष्टा तेषां शेवतिसं तकु यानि च उ यकि हा चना प्रायेनार्थ
नासु प्रतिप्राक्रास वीस्ववहि जो नमेः कृवा सर्वस्य विप्रस्य प्रणम्यानुव्रतेनतः एष आदिविधि
ः कृत्तु उक्तः संक्षेपमनो मया यि वदंति नमुहं ति आह कर्म सुनेक वित ॥ आह कल्पः ॥ २॥ ३
॥ ॥ मंत्र ब्राह्मण कल्याणं विरोधो दृष्टं किं प्रमाणं ज्ञेयं च मंत्राः कल्पो यत्रा लोमंत्राः पूर्व
समुपनाः कल्पामंत्रानुसारतः ब्राह्मणेन यदुस्य नवत्प्रमाणं निबाधता षड्वाना न्यनुवाकानां

विह

वेदे मैत्रायणा यकेन बोविंशे नगराणि स्यात् ॥२॥ पा संख्या तु वा किं क प्रथमं तं प्रचेवा जहिनं यं विश्व
 रूप के रती यं शतमा माहि चतुर्थं ह द य शतं संहितायां समासायां विजाहि पंचमं शतं प्रषष्ठं च
 तं षष्ठं तु वा के निरुक्ता पदाना मयु तात्प्रा क्शब्दा यो यो शाना निवा ॥३॥ पा म यो स स स्या लि सारुता
 श्रगणाः स्मृताः एवं शत सहस्रं स्या शह स्राणि च विंशति निमिषं च श ॥४॥ तात्प्रा क्शब्दा यो यो शाना नि
 चरका ह शानि रूना निमिषं द्या निमिषं सखिले पुन रुक्ता नो षट् सह स्राणि संख्यया श चं द्वा दशमा
 हस्रो संहिता षट् शतानि चान्न तुष्टु ना चतुष्पदाः षट्ः समिता युधेः ऋतु पुपा द वृत्त यज्ञो पः
 स्तान मिथ्या तत्रिः साहस्रो यदुः पंड कल्प त्रिंशं छतः स्मृतः ॥५॥ दार शो च सह स्राणि तद्या सप्तशतानि
 च सप्त त्रिंश द्वा नां तु द्वा स्रणं पर संख्यया ऋतु गणां प्रवक्ष्यामि परिसंख्या सु निश्चला चतुः शत
 सहस्रं तु न्यूनं षोडश तिः स्मृतं च जे तां गे ना संयुक्तं निष्पधाः शत साहस्रा संहिः ता षट् संख्य
 योग सरवतु प्र ॥६॥ द्वा पत विष्टे पां शुद्धाः क्रम परिग्रहः श्रुतु क्रम सततानि प्रम चा हनु र्व

शः ॥ संहिता षट् क्रमा रं विना शतः प्रयोग विना जपा प्या सविते पो ब्रह्म लो के मही यते ह वृत्तु वा
 कानां मे त्राणां यु जुषाम चो नी चं ना स्मादि तं किं चित् पदं मे त्रायणी य के संहिता ने न सूर्यः पदानि श
 शिनः पदं क्रमो यन यते सूक्ष्मं त्रपा द मना मयं मे त्रा स्रण कल्पानां मे त्राणां पञ्चमं वां पं स्या ॥७॥
 ॥८॥ अविना ग जे सो ध्वर्षुः कृत्स्न उ सते अ विदि श्या षडं सानियो प म ति बालि कः ॥९॥ आव ग्ग द्वा य विज्ञाना त्रि
 एवं शा धि ग छति विदि श्या षडं यं स्या यः शर शस्त्र मु च तो स ग स्तु ति ब्रह्म लो कं ना के ब्रह्म स्प विष्ट
 पं मा कं ब्रध्म स्प विष्ट प मिति ॥१०॥ ॥११॥ अथा नो यूप ल हं ण नि आर मा स्या मः स्वा लः शलः कुक्को
 गति लो व नि लो व हिलो यो ह नः क रि स्तं ह स्त्रि कुक्कुः स लो च म शु क्ता य शु क्ता तो ल्य द्वा उ न्ना लो ना
 वदिष्ट आरु सां पू र्य श्रेष्ठ ए ज श्रेष्ठो मा रे द ल्य सारः ॥१२॥ लो कि के लोक सामा न्ये क्रमा दे यो क्तं तं ह यं श्रि
 यती म म ना पुष्टं हे म स्त न त कार ये त्ना पे द्या नि को हो मो लो कि के यो विधा य ते न द र्शे न विना य
 द्व मा हि ना र्थे द्वि ज न्म नः श नी ग न ति या श्च स्तु द र णो छे द ये बु ध नि र्गो नि ब्र णं चे व त्रा गु द्वा

उ

निपातयेत्^{रज्जु} कुरु प्रमाणं तं ऊर्ध्वं केचिद्विद्वन्ति याज्ञिकः कविद्यायानादूर्ध्वं प्रमाणास्त्यक्तकर्मणि ॥ ३ ॥
 प्रथमान्नत्रार्थगुणः क्रिः श्वधुश्रोत्रमास्यं हिनायान्यसाग्रो वायां नतीयानितदुन्नरं च उर्थं तु
 साश्रौणि न्यापंच ते कुरुमापडुमां न्यगु लोका नि जेघोपाह वरणि न्यासः षड्गगृताचारणास
 वैरजेः संघर्षश्च ॥ यो यजमानः शिरसि मंथयति स प्रमायते यो ग्रावां सान्यामंथयति स ह्यतो तवति
 यदुद्वारं मंथयति क्षुधापजमानः प्रमायेतायः श्रोत्रां मंथयति स श्वाश्वदेवमो नितवति ॥ यदुत्तमं मंथ
 तिसयात्रुधानां नो नवति ॥ मंथयत्यामंथयति यात्रुधानां नो नवति प्रथमे मंथने परिकलानां नवने
 नरेषु च नाना दृशेण मंथी यान् कुरुमां नो निसंकरं यो निसंकरं संकीर्णद्विभो निसंकरं निसंकरं
 ॥ अथ तशपदिमुमुह्यतरासा ते ए नकरा च न्याया ह्यस्तत्र वेगं तस्माद्गो ग्राविधो निजः क्रिन्वा
 चहनने पुत्रानस्फारिता नो कनावाहेतं ग्रंथि नूहति रेमनी सुचिरपतिमारणा आत्राच सुचिर
 चैव नूनं ग्रास्फारिता च मा अहिता यजमानस्यादराणां वो न्नरराणां च कुर्विनां गुलां प्रोक्ता वादृष्ट

युष्मच्चतुराक्षिया मूलाङ्गुलमुक्त्वा नयश्चापि षडंगुलं देवमो नरिति प्राकस्तत्र मंथेदुतावानः ॥ ५ ॥
 तेषु च संस्कारेषु रणाद्वाद्वांगुलाः ॥ मूलप्रमाणं जननी तर्ह्येवी चराणां अना हिताग्निः का
 या वैश्वदेवः स ह्यद्विजैः ॥ अथ हस्त्वनेवासा को वैश्वदेव विवर्जितः प्रवामे यद्विकर्तव्यं च नं यो यि
 नाग्निमान् विजैः समारोपे कृते चाग्रा वैश्वदेवं कुर्वेत्तुलोकिके ॥ १० ॥ अथ वा वैश्वदेवं तु जुजते ये हि
 जातयः तेषां नमिष्या विष्वाकेन का कयो निव्रजंति ॥ २० ॥ ग्राजाग्रा लोकिके वा पिदुतरो विजले
 क्षितौ वैश्वदेवः स ह्यकार्यः पंचसूनापनुना यो ॥ २० ॥ अथ वा दग्निहोत्रेण आवसथ्यं विना तथ्यमि
 नं यो पवेदं न तस्मिन् हो मिविधा यत्रो ॥ ३० ॥ यदर्थमुह्यते यत्रिः कृतस्याग्नेयिषा विधिः कृत
 कर्मापरं त्रमुह्यते यत्रिः लोकिकः स्मृतः ॥ २१ ॥ अपहृत्तविधानं सुश्रावतापो महानवेत् अथ वसथ्य
 स्या सा यो नि वैश्वदेवो विधायाते ॥ २२ ॥ यदम्या हं पितृभ्यश्च रात्रुमिच्छति मानवः वैश्वदेवं ततः
 ऊर्ध्वानि वृत्रेणाह कर्मणि ॥ २३ ॥ अथ वा पेटकं आर्धं वैश्वदेवं करोति यः अथ तेन वैश्वदेवं पि

६

नि

दृष्टान्तोपनिश्रुतिः ॥ १॥ ग्रासमात्रात्वे त्रिधा उच्यते च चतुर्णाम् ॥ उच्यते च चतुर्णाम् तत्कारो विधायाते
 ॥ २॥ लिङ्गो लुने तथा पिष्टे सन्नाये मानिकेन था कस्मात्तन्नाः प्रयोक्तव्यामेवावेयससाधकाः ॥ २६
 ओ पासनमनाहसवेतः ॥ ३॥ प्रवर्तते अनाहिताग्निः सविज्ञेयः परिधिनिमुजायतो ॥ २७ ॥ मेविनिपरिमे
 त्तावयथाचपरिविद्यता सर्वे ते नरकं याति ॥ २८ ॥ अत्रात्रकपत्रमाः ॥ २९ ॥ परिधिनिपरिवेत्ता रौ नरकं
 गच्छतो ध्रुवं याता ह्यपी प्रायश्चित्तपाहेन फलनाजिनो ॥ ३० ॥ ज्येष्ठे सति तिहेये यवा यानग्निमा
 हरतु पर्वपर्वे तवेन स्य वसह मात्रस्य वसह मात्रस्य वसह मात्रस्य वसह मात्रस्य वसह मात्रस्य वसह मात्रस्य
 वानः यन्मनुनचलत् ॥ ३१ ॥ अत्रे वागमयेत्युतः ॥ ३२ ॥ ग्रामात् ॥ ग्रामात्तरं गच्छेत्प्रमहो ह्यवाहनः ॥ ३३
 कुः संवत्सरं तिष्ठेत्तु हकेन शमगतः ॥ ३४ ॥ विवृतिः कारणेनेनैर्ज्ञाग्निः पुनरादधिते ह्यमिधेव ह्यमी
 यायायाचरन्तापुव ॥ ३५ ॥ एतेरेव वहेदग्निं प्रत्यक्षमनसा विना अत्रो विना समाहृतः शम्माः वा
 सात्पर्यमहि ॥ ३६ ॥ लोकि केन समो जमानो सन्निरुद्धस्तान् ॥ ३७ ॥ पृथ्व्यां गारैश्च यावकः प्रक्रम

तेयहिउत्सन्नाग्निः सविज्ञेयः पुनराधानमर्हति यजमानश्च पत्राचयद्येकोपि नावेष्टमनिह
 लतमग्निमुत्सृज्य पुनराधानमर्हति यजमानः ॥ अपत्राचउजो प्रवसा तोयहि अहो मोह्यहि
 नागच्छेत्पुनराधानमर्हति सायं हेमेन पत्रास्याग्रजमानो यवापुनः ॥ ३८ ॥ प्रवसितां चैव कु
 र्याद्वा तपता तथा प्रातर्हेमेन पत्रास्या हितिसूत्रविहोदिदुः ॥ प्रापि ते यजमाने च सेवो सीते नि
 चयः ॥ जातिमात्रा हि सा ज्ञेया हि ज्ञानि विविधा यतोऽस्मात् ॥ ३९ ॥ एणसमाया अग्निहे वेण तां दृष्ट्व्यो
 हहेदग्निहे वेण ते ह नायं किं ह्यवना सापु मायायते न यजमानश्चा ॥ ४० ॥ प्रजाया तज्जगद्ये पूर्व
 मारणेपेदग्नाया नो न्यक मर्ति ॥ पुनर्दशक्रियां कुर्यात्पुनराधानमर्हति सायं हेमे तथा दृष्ट्व्यो
 ममेतथैव वा अग्न्या धाने हविर्पते पशु सोमे ॥ तथैव च ज्येष्ठां पत्रा च नाहस्य निहेषा यज्ञकर्म
 णि आहर्तक विष्ठायेन तेषां कर्मणः फलं प्रथमाथ मपत्रास्याद्वि तोयारतिव हेनो ह्येष
 तिनहेषः स्यादहन्मा काया गुणा चिता ॥ अत्रोहितेन पाकेन कृतं तेनो ह्यशो नवा अरु न्यायेन स

च
 हि
 ४
 ४

पुनः निर्मये
यदिपुनः

रस उपपरशा वा सुवर्तने आद्येना तस्य वैश्वस्य पतनैरवतह तग तनादिनिर्पज्ञो ब्रह्मिणो जपे
हृत्त्राश्रवसथ्ये त्रयोविंशत्रय्याधानेना तासरं सहस्रं नोजपे नो मे त्रास एषा नां वा तं पत्रो वा तुर्म
स्य पुचचारिना तां पंचसु राग्रहे अमुतं वा जपे ये च आश्वमेधे च तुर्गुलं अग्राय एषा यस्मिन्ने
ष्टा ब्राह्मणान्दृष्टव्यं च वा अष्टमुष्टी नवे किंचिदंष्टो किंचिन्पुष्कलं पुष्कलानि च चत्वारि पूर्ण
पात्रं च चक्षते अन्नं हनो हते प्राणं मंच हानसुकविजः यज्ञसु हस्तिणा हनो यजमाने च हं
संति यस्य यज्ञेन नुं जंति ब्राह्मणं अस्वरागविकाः आसुरं तं न वेद्यज्ञमितायं वैदिकी श्रुतिः पर
स्य यज्ञेन नुं जंति ब्राह्मणा वेदपारगाः अरु ते तं न वेद्यज्ञे देवानां नोपतिष्ठति इति यज्ञपाथं हं
॥५॥ ॥ अथ मंस्कारान्त्रा वक्ष्यामि कुमारस्य विधानं तत आश्वत्थं चारुणं कृशानं थोदयि
प्रयत्नतः ॥ माहं अस्थापयेत्पूर्ववसो हरितं ततः परं नांही मुखे पितृश्राद्धे तर्पयिष्या यथाविधिः ॥
अपि वा सत्रं गुणशयं मिथा सर्वतः परिलिखयेत्तद्विगुणं च पुनर्ममुकरं च चतुर्गुणं रुद्राहोपास

२५५

नायस्य पाकयज्ञविधिषु चानेकस्मिन् अग्निहोत्रे हि विद्यमानेति चकार मपि तस्याने उक्तरं कथमिति दत्तं
 खंडिगुलैः ॥ तोये नमिचयिवा नुनयोदनेषु मुंचति चतुर्गृहे गृहभाषा नुभिः मध्यं खने गृहं ॥
 दक्षिणे चानेकान् कृत्वा मध्ये चानि तयो नरे स्फुटं के वेहाया वमनिका मुहुरे तसि ये तसि कता
 प्रराचयिशा नु बलैरवात्र कल्पये विसि प्रमाणे रेखाः स्फुटं च प्रथमा भवेत्तु पंच प्रथमस्ततो
 रेखा दक्षिणे चाने नरे चतः दक्षिणे चाने चान्ये तयो मध्ये नुपचिमारिषा गामानुपचिरे देवतासंघ
 कार्त्तिकः दक्षिणमग्निश्च वायुश्च सोमश्चः प्रजापतिः प्रोक्तं गुणमात्रेयी श्रृष्टा निः सोमवाय
 व ॥ तं प्रजापतिं चैव श्रुत्वा लेदं शान्तिस्तथा नम्ये मनुष्यैरेखा ध्रुवमग्निगुणानि नावस्याः
 प्रमाणं वक्ष्यामि च गुलैर्द्वा दशानि स्तथा एतत्पर्यंततो रेखाणां प्रजापतिं लक्षणे नु कुरुते न
 स्मिन् अग्नेः प्रणयनं न वेत् अग्निवचमस्यो सन्नो सामं वेजात कर्मणि विदुर्न विधानं न प्राप्नु
 तः प्रणयेत्तदं शेषेषु वतु कार्येषु प्रणयेत्तन्मनुष्यः सदा ॥ इति संस्कारः ॥ ७ ॥ ६ ॥ ॥ अ

धातः प्रावरणं चारुमास्यामस्तरे इत इत्यनेन च स्यात्पेयं हृणा ते वंधारेयं वेद्यो संत स्या यद्येक
 हृणा ते ह्ये हृणा ते त्रीनृणा ते चतुरा रे हृणा ते नपंचानि हृणा ते अहेके मनुवदन्ते विकार्ये संसार्व
 लिकं प्रदिशति कस्य हे तोरिति मानयेति प्रजापति नद्वेन मनुष्यैराप्ये यदृणा ते यः परः शार्षपं
 हृणा ते परं प्रतस्याना गृहेति प्रकृतिस्तारवैषा धित्वा वनस्य तिस्रः पशुतः पितृस्यो मानुषै
 सोयः प्र परः प्रवरणं ते तदेतदहमवक्ष्यामि यच्चैत्रया नामितं संप्रजाना मुक्तं न वतित एव
 धाते ध्युर्हृणा ते पूर्वपहनुपो वा आनु तो वां चो हे तो तद्वत वहा मवित वच्च नृगृने वाग्रे आस्मा
 स्यामो जामहृग्य वा नृमा नृमा नृमा ता किं वै हानि मे जिज्ञौ न काय निजै पंति कां बजो हरि वेही न
 नि वै ह नरि त्री हि मति वै लोहा लोहा लोहा य निषी कति वै श्वर नर वै लोहा लोहा लोहा लोहा लोहा
 लोहा कि नेरलो तो पा नी गिलि वृका न्न काना मुचय मा न्य वसा व पि वैष्ट पुरै या माला यै तो जा क
 री ना नृ त ता गा वृता ग मे उ मां उ थ मा कं ड के या धा ती ना स्के न सं गृ ना स्तु ल पि डं ग्रे या प नि शा क री

ॐ देवमतामाकायणाचयनाद्वाचनगंगाचनवाचापनकायापनविनापापनउदयाह
 नवोतसिहालिनालायनरांगरकाजवकवाकवाजूकेपौवैकर्मिकिकौएकस्मिसौकर्मिसौ
 नकल्पिसौधुकर्मिसाकित्ययनिसाकिन्ययनिसायकायनानांकोहिसौधुकीनायासेयना
 श्रेयनाश्रेयलाश्मेयपारिमंडलानामालायनोलंघिपैर्पठलायनसायकायनकोचहन्तिकौ
 चहुंदिक्कास्वमित्रचांद्रमास्मानुलोस्यकौएलिगोतकायनकांजिहारध्वजपोद्गल्योबाहुल्ये
 योतमिस्विगकल्येष्टाहोवाकायानातुमतिजैस्त्रासत्रोकजिह्वास्तदमनिबाहरकिसलिमाचा
 नमतिहाजल्यकौकान्ततगोरास्तत्रतजुनानद्रीहिकारिसाक्रापरणाकोदयनाशकपाणिशा
 कातायनाइत्येतेषामविवाहस्तेषामचापेयःप्रवरौजवनिजार्गवचमवश्चाप्तवाउओर्विजा
 तर्प्यमिहोताजमदग्निवद्ववसुप्राबानवप्रगुवहिन्यध्वयुःशूद्रायाणाश्चपेयःप्रवारभ
 वतिनार्गवश्चाहनामवानयतिहोतावैद्यवतच्यवनवततगुवहिन्यध्वयुःवैजानिर्वाचितामेषां

[illegible]

गववेह विश्वस्योतिषेतिहेताविश्वस्योतिषबुद्धेदवत्तुवदित्यधुः पार्थिव्यतांनंआर्षयः
 प्रवरोनवतितागववेत्यपार्थिवेतिहेतापृथुवहनवत्तुवदित्यधुःरपिनायिताःकादि
 शायितारोप्यापराद्रोलायनासम्बाल्मायनात्रिकक्षामैत्रेयाश्रयश्रांदिष्याश्रामोदमना
 अपिनालाग्यातपामदिवाहस्तेयांआर्षयाःप्रवरोनवतितागववाधाश्वदेवोहसेतिहेतादि
 वोहसर्वेहध्रुववद्गुवदित्यधुःवैतहअयास्कमाधूममौनमौघजैर्मतायनेधलेविलेनाग
 लेनागविहेयकौशांबेमाश्रुकेरुमकिमालायतौलसिहैयजितयालेयहालेयजात्पावत
 पौलावताविद्यतेपानविवाहस्तेपामार्षयःप्रवरोनवतितागववेतहअसावेधासतिहेता
 सवेधसवदितहअवद्गुवदित्यधुःगाक्रमहाःसतकावायुतकायजवाचाःसौदुरिगेह
 नायनारजबंधवाधौभाश्वैरश्रात्रियःप्रत्तरात्यतेपामविवाहम्पामेकार्षेयःप्रवरोन
 वतिगाक्रमहेतिहेतागक्रामहवतशुतहेत्रवद्गुवदित्यधुः४॥इतिश्रुतिरमोआस्मा

स्यामः॥अतथ्यमोतमाक्रौदेवानिजितिबोधनैकाक्षरद्रुकल्पसेरगतैरिकिसौरनराणांकैरुत
 सारलीपातांकोरोतिकासपाशराणाप्यपित्यनागलवलोद्गुनानुपमम्कमांधरेस्तुरैहिणावना
 गालकाक्रयताक्रोद्याश्राकणयःपार्थिवसौरमिनिकावाहिकैरित्याऽमेवेपामविवाह
 स्तेषांआर्षेयःप्रवरोनवतिश्रुतिरसर्जितथ्यमोतमेतिहेतागोतमवदुतथ्यवेगिरस्वदित्यधुः
 ॥अथास्यास्मानांआर्षेयःप्रवरोनवतिश्रुतिरसर्जितथ्यमोतमेतिहेतागोतमवदुतथ्यवेगिरस्वदित्यधुः
 गिरस्वदित्यधुः॥अथिजातैद्वितायाहोषांपर्चापयःप्रवारानवतिश्रुतिरअतथ्यमोतमोशि
 जकाहावतेतिहेताकुक्षीवदुवाजवनगोतमवदुतथ्यवेगिरस्वदित्यधुःअथात्रीलीमापक
 लिवाकजिमासपिष्टाश्रियेवरपानांनगलथलचारहोगकनकवराप्रावाहणपाताश्रिये
 यणिवाद्यकिस्वाश्रावाणांमोषतसाष्टकाजाकिकजिकानांतैतुंदिनरितौवकीनीधोतकि
 यावशतकिमालहापतामांतेत्वकिपोषिहिजासंसालोहिमालोहिसोपथीनांहेवमनहति

२२

तकस्यैवावधौ तयगोमदुग्धश्चरणातिराजस्तं विसामस्तं विसौपत्तिवित्रस्तस्तं विसम्यमग्नि
योहमेष्टिगांगोहकिलौहानकिहारातकिहारातकिहारातकुथनाकुथनाकुलसोपमानारहा
जाइमातेषामविवाहमेष्टिगांगेयः प्रवेशोभवन्त्यागिरसबाहस्यनारहातिहोतामरहाज
वहंगिरस्वहहस्यतिवहधुः॥५॥ कनायनाकैवजयोधोवस्मत्तुरागलाः कौंचावनावाहुने
योधोवांश्चावतायनाश्चारात्ताष्टकृतताष्टविहवेष्टाविश्वाकायनाकौलालैकलिचकार
क्षीचनानानन्मधुरावहगवकिनालसिरूपमोकरिप्रोष्ठिपः श्यामायनगैलुशेववनकाय
ननारनरनारमतगाग्यवालाकायतेषामविवाहस्तथापंचापेयः प्रवेशोभवन्त्यागिरसबाहस्य
त्यनारहाजशौन्यगार्गीतिहोतागगवचशुनकवतनरहाजवहहस्यतिवहंगिरस्वहिन्यधुः
॥६॥ त्रिरिगगेहमित्कविहितेष्टांमविवाहमेष्टिगांगेयः प्रवेशोभवन्त्यागिरसबाहस्य
गेतिहोतागगवचत्विनवहंगिरस्वहिन्यधुः॥७॥ कपिलस्वस्तिसरोविहहविः प्रसक्तिः कर्षि

जलोत्तोजसचजलधुषेतत्रालोक्यतकिजदीकेनविद्युदिरंशपिकलहिकलकारियोवा
न्यायनास्त्रिमाःकाम्याःकवयःवाकरिवास्त्यातेषामविवाहस्तथात्रार्थयःप्रवरोनवति॥
श्रागिरसामहपराश्रुतिहोतासूक्ष्मवहमहापवहगिरस्वहित्यध्वयुःसंकुश्रुतिमार्थतंडिब्रंभु
नोत्वाजातकितेलहश्रोतकितजातसत्तातकिन्वाययगिगांजापितायेमेष्वा मविवाहस्ते
षांआर्षयःप्रवरोनवतिश्रागिससंकुत्यगौरवित्वतिहोतागौरवितवत्रंरुम्वहंजिरसस्व
वहित्यध्वयुःश्रोधायनाहरितकुत्रात्रंस्वहर्षैंगनेमगेयमत्रकारिगाराकारित्तिहपि
लावेशिपालनवायेतेतेषामविवाहस्तेषांआर्षयःप्रवरोनवतिश्रागिरसश्रांवाप्रयोवनाश्च
तिहोतायुवनाश्चवहंबसपवहंगिरस्वहित्यध्वयुःरुरंडश्रुतायःत्राकगपनाश्रुयोगिह
नानाशततःप्राकारसोवाशमच्छोरमणाःशुनकास्वमाच्छुटयोशमणयःश्रामायनारोम
तेषामविवाहस्तेषांआर्षयःप्रवरोनवतिश्रागिरसाजमाहकारेवतिहोताकारववहजमा

੨੨
ਪੁਰ

एव हं गिरस्वहिन्यध्वयुः रथविस्वहृदिः स्वमहान् सिन्धुः पुरिषा वृत्रिणान् विष्णुवाहययाम् न्ये
 तेष्वाभविवाहन्तेषां आर्षेयः प्रवरो नवतित्रिंशिरसो वै रूपपापं हन्ति हेता ह्यहमवदिरूप
 वदं गिरस्वहिन्यध्वयुः ॥ १ ॥ कुक्कुम्भरथा तराणां आर्षेयः प्रवरो नवतित्रिंशिरसो वै रूपपापं हन्ति हेता
 तिहेता वसहस्फवत्सुरुक्कुम्भवदं गिरस्वहिन्यध्वयुः ॥ २ ॥ आर्षा नो गतां आर्षेयः प्रवरो नवतित्रिंशिर
 रस्वामहे व्यगौतमे तिहेता गतमवद्वामहे अवदं गिरस्वहिन्यध्वयुः हिरण्यगतां स्त्रिंशयामो मुद्र
 जा इत्यतेष्वाभविवाहन्तेषां आर्षेयः प्रवरो नवतित्रिंशिरसो वै रूपपापं हन्ति हेता सुद्रुजवद्व
 वद्वस्ववदं गिरस्वहिन्यध्वयुः अथ या न्येता न्यामुष्पाथराति कुल्यानि नवति यथेत्ये तल्लैगं
 नोत्तरसंयो नरहाजाः कनान्तेषां पंचार्षेयः प्रवरो नवतित्रिंशिरसो वै रूपपापं हन्ति हेता सुद्रुजवद्व
 क्रेते तिहेता किलवक्रितवद्वरहाजवद्वहस्यति वदं गिरस्वहिन्यध्वयुः रुवच्य नरहाजा वं पं
 चार्षेयः प्रवरो नवतित्रिंशिरसो वै रूपपापं हन्ति हेता सुद्रुजवद्व

9

वर्द्धनवन्नरहजवहृहस्पतिवर्द्धगिरिम्बहिर्मधुः॥विश्वामित्राभ्याम्बालोविश्वामित्रदेवताधराता
श्रीकितगाजवंतववारतंतवाकुत्रिकावतुंडश्रयतुदलेपाशुनकुचोयोवाश्वावतायनाःश्रामि
याजावालावात्रयाजश्रसाश्रसाश्रेयात्रयसुश्रिताश्रयोवन्नश्रकाषाःसिंपायनाःसोकृन्मा
अहयसोहरधमःकाजलिपजीलिपार्जयश्रजुताकिपाट्योहरिजेमुनिउतलोकावरवाहृव
नियारुवस्त्रयाअमगहनइमिन्येतेषामविवाहस्तपांश्रार्थेयःप्रवरोनवति॥विश्वामित्रदेवराज्ञे
हलेतिहोताअहजवहृहैवरतवहिश्चामित्रवहिर्मधुः॥देवलश्रक्मादेवतरयासौमगवाका
मकायनाइम्येतेषामविवाहस्तैषांश्रार्थेयःप्रवरोनवतिविश्वामित्रदेवश्रवसादेवरथे
तिहोतादेवरथोवदेवश्रवसवविश्वामित्रवहिर्मधुःआण्येणेतिरोरवानिकुलानिभवंति
काथकअहयसौहृस्ययश्रतेषांश्रार्थेयःप्रवरोनवतिवेश्वामित्रकायकाकथाकतिहोताक
थकवक्त्रेयकवहिश्चामित्रवहिर्मधुःरथकमंदकधनैजयपलकुलिटिपार्थिववधुला

एणुचिह्नलामपि मन्त्रविलेयमस्ति विदेयमस्ति कृते पम्बस्ति करुं वेदद्विबंरिमंरि बौलिमो
 जिगवणिवोलिकोलिक कोशहरिकोरिश्च वसार्जुनाही न्या तपामविवाह स्तेषामार्थेयाप्रव
 रो नवति वशिष्ठेति हेतावशिष्ट वदिमध्वर्युः १२ उद्यमन्मन्त्राख्यास्यामः ॥ शांलाजपोमहा
 कर्णाः कैरत्रात्रथनेपणाः कपिजंलाहस्त्रुनिशिषीतागविनायनाम्येवाकंयावाकयःका
 जपायनाः कार्पिरंकराफेपात्रायालापयश्चपे पार्थश्वसरमाद्यापनाञ्जलनपनाकौ
 माराघणाः कोलकिरेहनाणि पाणवगौरिगो जेपोरंति सांखामनास्कातधाना उपमम
 म्वाकोरोहरिः कैहर्विनाजुविनाकुविधौ नायतमौजकापनहासकायनाइत्यतेपामविवाहप्र
 षांमार्थेयः प्रवरो नवति वशिष्ठा नर हा जंप्रमदेतिहा नाइप्रमहवः न्नाभरद्वसुवक्षैद्वि
 ष्वरि मध्वर्युः १३ पालोहयावेन्यकयः प्राक्षमः वः कुवायोहयान्निष्ठापचनरतउत्तापरिश
 राकां हत्सवोवाहनावाजो जपोमेमतापनो गोपानिरेषापेचमरते शुक्लपशसराः कार्पेयाः क
 पिश्रोताकार्कशः शांतयातवाः पुष्करस्फारिषां पचनरतेनालापशरावधिकावदिरश्वा

वस्केधिमित्राकायुजाहयोहयोहयाकहस्तः पंचपंचमएतेधून्नाः परानराएतेत्रिंशन्मरशरइने
 तेषामविवाहस्तपोमार्थेयः प्रवरो नवति वशिष्ठवर्गके प्रमारशमेतिहेतापाशेशरवतकुवद
 शिष्टवदिमध्वर्युः १४ उद्यमन्मन्त्राख्यास्यामः ॥ शांलाजपोमहा
 दिविजंधुपिकुंरिनोमैत्रावरुणगौरुजइत्यतेषामविवाहस्तपोमार्थेयः प्रवरो नवति वशिष्ठा
 रिममैत्रावरुणपणेतिहेतामित्रावरुणवर्तुंरिनवद्वशिष्टवदिमध्वर्युः वासुजपाराशराणां
 आर्षेयः प्रवरो नवति वशिष्ठाशुसुजपाराशरमेतिहेतापाराशरवन्वसुजवतवशिष्ठवदि
 मध्वर्युः रथान्बोधजातूकर्षपाहवाइत्येतेषामविवाहस्तपोमार्थेयः प्रवरो नवति वशिष्ठा
 र्त्रबाधपारवेतिहातापदुवतुयतबाधवतवशिष्ठवदिमध्वर्युः १५ कर्मपात्राख्यास्यामः ॥
 आग्रापराश्राक्रापराग्रावापराष्टपराः सोनम्वाः सोनआमेधिकीइत्य - यनाउरव्रज
 माषकश्चकैजाजी अयलाभ्यरोयायोः शांलामलयाः कोरंछाः श्रौनेजाः रोग्रवाश्राइकाय
 नाश्रासुरमरासावतयाकैकंकयः शाकयोमश्वाभूमिनिहेवानवागामजाताश्रयोलायात्रा

यमश्वापधूनायणाश्वास्पवन्ः श्रुतीकांसावतायनाश्वयडकायनाहुब्रह्मोत्तयोतोगागारि
 त्रैरिकाः काष्ठायनाः शाकाहवादिहोत्रायणाश्वयेगाद्यायनाश्वाकचमीमान्चक्राश्माभपाण
 योमवीवयोनायनिराश्रिगर्मायणाश्वापहाहापेलमूलिधान्यकृत्सकौद्राकीकाडवायनिराहणे
 यजेवेयचेवेयकैकशायप्रातिवायप्रातश्चवसमोषश्वाय्यावसवसोमिश्चेधिवदनीयाणिनायमा
 हर्कलिमाहकिपाकर्मिकानपःपापेयीनसिकदुकनसास्येतेषामविवाहस्यपीत्रापेयांभव
 रोभवतिकरूपवस्मारनेधुवेतिहातानिधुवद्वनसारवत्करूपवद्विस्मधुर्गुः ११ अनुष्ठानोना
 क्रुरयज्ञानमोत्ताजयाजपःशेषाणीकुर्वाहवशैरेत्राउपजावयन्तोस्मिकाःपुसिकालसि
 सोलक्षितिरसंवदस्येतेषामविवाहस्येषांआर्षेयः प्रचारभवतिकरूपवस्मारशोवतिहाताया
 स्तान्त्ववद्वस्मारवक्त्रपपवद्विस्मधुर्गुःशास्वमिन्मोत्राःशाफायाअधिलामेधिलास्येतेषाम
 विवाहस्येषांआर्षेयःप्रवशांरोभवतिकरूपवस्मारशोवमित्रेतिहोताशोवमित्रवद्वस्मा
 रवक्त्रपपवद्विस्मधुर्गुःशानुजाजलितिश्वअधापुमपुगेधोजलधामुजनहृरःपर्वक्रोष्टोगर्ही

मुरवाहिरण्यमाक्रुराद्विस्मवर्णाःसोर्दमतिरुदौगोसिलोगोत्रिलोरपावोवृषपडेश्वोम्येतेगोक्रुरंउ
 यजत्रश्चिविकेबुधवाजेतस्येस्येतेहेवजातपोहेवायनिजायरायतिननुहपणोहमेधस्त्रणम
 स्तिशंतिलोमकलोममलश्ववासुगिस्तान्निलिर्वाधुतिःशोस्मणेयास्येतेषामविवाहस्येषांआर्षे
 यःप्रवरोभवतिकरूपपात्रितदेवालतिहोताहवलवद्विशिवक्त्रपपवद्विस्मधुर्गुःहवलवद्विशि
 तवत्तेडिलवद्विवा १२ अत्रान्मास्यामःकामर्मायणिशास्वमश्वाधोशास्वारयश्वायणाया
 मरण्याणोपवनोम्लीणांबिंदवअहकिशोनाकर्णधावाग्रतवाश्वायगोरग्रीवोकोरंक्वयोत्रो
 यणाश्वपेनाकयतापौरंश्रयोवाक्मोधावाश्वमेशागलित्तागलिनागलिधानुविवाकुरुंतांवा
 महोलेषात्रेयायसोधूतकिर्वैवानसिक्रेष्मात्रेयछंदोगान्येतेषामविवाहस्येषांआर्षेयःप्र
 वरोभवतिश्चात्रमार्विनामशरूपावासेतिहोताशाश्ववद्वनानशवद्वित्रिवद्विस्मधुर्गुःपुष्टदे
 श्विआलुभिःपाराविरवापैषिरधिर्बैजवापैषिरिषयश्चमोजकेशीमलंधनामैत्रामणो ध
 तिःसोपुष्पिवागमपुष्पिवाग्रपुष्पिहिरण्यपुष्पिचत्रात्रेयक्रदुकिाकशार्षिकालशाम्येते

धाम विवाहने पांश्यायेः प्रवरे नवति आत्रयगा विष्टिपूर्वातिथेति हेता पूर्वातिथिवत्तः गवि
 छिरवदत्रिवहिन्यध्वर्युः पुत्रिका पुत्रान्मर्यास्यामो बाले यरु लपये कौंडयरी श्रेयशो श्रेयवा
 मरथ्यगोपवन पुत्रिका इत्येतेषां मविवाहस्ते पांश्यायेः प्रवरे नवति आत्रे मवामरथ्यपोत्रि
 केति हता पुत्रिकवद्मरथ्यवदत्रिवहिन्यध्वर्युः १६ अगस्त्यनस्त्री नम्यास्यामः उ कल
 कजपकलक कलाम काय नलंबकाय नशालं काय नधारिणि वैरिणि कल्लाषतन्वया चुराण
 लादौ वल्लाय निगाधिलाज्जिला इमेत्य मात्मकां हतानां श्रेयपथायुहा नागस्त्वैकणाधिनानो
 शारंगरवाशैरा पापणानां वाद्यै रं देय वै रं देय वद्यकि वद्यासि क्षमाक्षिक कुद्याक्षिर म्माक्षि
 यमाक्षित म्माक्षि प्रादु रक्षि ह मो म्माक्षि समरसो नराण मागधिरा शोषो इत्येतेषां मविवाहने
 पांश्यायेः प्रवरे नवति अगस्त्यहृत्पुत्रे वा हाति हो ते धचा ह वत हृत्कृत वदगन्ति
 वहिन्यध्वर्युः १७ अगस्त्यः करतयः कनटाः सुरधासा योगाधायणाः पुलास्त्यः पुलहः क्र
 उर्महेंद्रामयो नवा इत्येतेषां मविवाहने पांश्यायेः प्रवरे नवति आगस्त्य माहेंद्रामयो नवे

तिहो नामयो नवन्महेंद्रवदगस्त्यवहिन्यध्वर्युः प्राचाना प्रवणाः कापैयाः आर्कशुक्रशु
 काहंसचापहेंद्रमचर्चहिमो ह का इत्येतेषां मविवाहस्ते पांश्यायेः प्रवरे नवति अगस्त्यहेंद्रम
 चर्चिर्हिमो ह केति हता हिमो ह कवद्विमचर्चवहिन्यध्वर्युः अक्रिचक्रि आर्चिचर्चि हिमो ह कि
 पाराण का इत्येतेषां मविवाहस्ते पांश्यायेः प्रवरे नवति अगस्त्य पिनाक पाराण केति हो
 नापाराण कवस्मिना कवदगस्त्यवहिन्यध्वर्युः नंरिविमिलिविलिविलिनिमातकि पिनाक
 सायका इत्येतेषां मविवाहने पांश्यायेः प्रवरे नवति अगस्त्य पिनाक सायकेति हो ता सा
 यकवस्मिना कवदगस्त्यवहिन्यध्वर्युः मध्यम पूरिण स्तपांश्यायेः प्रवरे नवति अगस्त्य मा
 ध्यमपूरणेति हता पूरिण वन्मध्यमवदगस्त्यवहिन्यध्वर्युः २० व्याख्याताः प्रवरे नवति
 व्याख्याता मायहि तपो ब्राह्मणा न सनुन्यन्वयो नवति तेषां समुत्पन्निं प्रतिपत्ति चया
 रव्यास्यामो येषां पुरुषतः प्रजो त्यन्यविष्टिना नवति तस्मै हितकुला नाये सप्तमः पं
 चपुरुषे वा याति श्रुतशौ लरुन समनः शुचिवैत श्रुतिमैत न्नि रमंत पि रमन्त्याये

आर्षेयानवन्मात्रिजी नो अथ हत्रकक्रातकक्रिष्टमपुत्रिकापुत्राः परपरिग्रहेणावर्षेणज्ञाता
 द्यामुष्यामणानवन्ति द्यामुष्यामणमणाः काककोकिद्यातस्माद्वैपितरः स्मृताः तस्माद्विधान
 रद्वाजात्रास्मणाः क्षत्रियाविवोयथेतल्लोप्यंशराषासां भरद्वाजाहमेष्टीनां लोकाक्षीणाद्यानि
 चान्मात्पथेवं समुत्पन्नानि नवन्ति तेषां तथैव प्रवरत्स्फुटिः प्रवरसंनिपाते पूर्वः प्रवसेन
 त्याहपिबुरुन्नरः परिग्रहोत्तरमिवात्रपोन्मेतन्नयोन्मेतन्नथा कुर्पात्रस्मात्त्रा नेवपवाप्रवणीते
 थत्पदिपिष्टमेनयेज्ञानिर्वैकार्ये लजातान्तपरिग्रहोत्तरेव नवन्त्यथयेषां म्वासुतां यस्ति
 पत्यानिष्कः नन्तरेषुः पिष्टं वेमास्तिबुरुबेहृष्टं पद्येपिस्मादुनाम्यामेव हृष्टरिभवा
 यविवनादेशाहकुर्पादेकस्मादेवपर्यगत्तुद्विष्टं कपिडं वावनुकात्रमेनं प्रतिपत्तितारं
 चान्माहपितारं रत्नीयात्सुरुषाहकप्येषां लस्याज्ञान एतेषां मेतेषां मेवप्रवरणामाद्यं प्र
 वरं रत्नीते प्रतिप्रश्नेनवायं यस्मापपन्नामन्मेतन्नाकुर्पातेपुरेहितप्रवरेवास्माहवा
 यप्रजावोरजन्मः एतेनैववै न्मात्पस्यप्रवरव्याख्यातो अथयदिसाणिप्रवृत्तामान्मा

नमेत्पुसुरवस्येतिहोताब्रूयात्पुसुरवोवहिलवन्मधुवहिन्यध्वसुः यद्विष्टमश्रीपुर्नवि
 वाहेसुरेहितप्रवरवेवरजन्मवैश्वयोः स्यातामितिहवितायातद्विष्टवर्षसहस्रं स्वर्गे मोहते
 वैश्वमाध्यायीयस्यचाश्रातिवन्माध्यायीगृहेद्विष्टवर्षसहस्रमेतैकैकस्याकृषेरतिथिर्नव
 तिनान्मचरणेहृद्यान्नापुत्रायनाशिष्टायसवसावस्मरेषिताममर्वेषां पंक्तिपावनाना
 नुपरिष्ठाद्भवतियः प्रवरध्यायमधीतेयः प्रवरध्यायमधीते ॥ आख्याताः प्रवरतश्च
 गस्तयः करं नयः अगन्तान्मास्मास्माश्चन्नान्मास्मास्माः अनुष्टुतोनाकुर्पाकल्पया
 न्मास्मास्माः उपमन्त्रिस्वस्त्यश्वापालोहयावेष्टकयाः उपमन्मन्मास्मास्माः वशिष्ठा
 न्मास्मास्माः कामजायनशातात्रयः आजामाधुष्टं हस्ताविश्वामित्रान्मास्मानः आर्षा
 ज्ञातीनां आर्षेयः प्रवरेनवतिक्षोपनाहरितकुम्भाः कानायनां कौवेलयः अंगिरसो मा
 स्मास्माः पार्थिवतातां न्याषायाः प्रवरेनवतिअथजामहृन्नाविहः नृगूनेवाग्नेमास्मा
 स्माः अथातः प्रवरमास्मास्माः रतिप्रवरश्राध्यायः समाप्तः ॥ ॥ पंचानां चि

१६

व
म

पुसा मात्मेव विवाहस्त्रिपुद्वये रं मंगिरोगोश्चैव मन्मत्रे कोपिकारयेत श्रुयातः सावित्रीक
 ल्या रमा स्यामः प्रजापतिर्वाक्योऽसौ कामपतत्रजाः सजते तिसरस्तो सावित्री सार्वकामि
 को ब्रह्मरोगमुखमपश्यत तस्या सविकामा पश्यन्त तेषां सावित्री सार्वकामिका ब्रह्मरोगमुखम
 शेरुश्च प्रपुष्कंगमन्मा संमिता ब्रह्मवर्चसकामस्य तं कामं सद्यद्वैयति न च रुचः प्रयुं जी त रह
 त्या संमिता तेजस्का मत्स्य तं कामं सद्येति दृशन्तु तं प्रयुक्तं विराज संमिता अन्नकामस्य तं कामं
 सद्येति एकद्वारुचः प्रयुक्तं त्रिष्टुता संमिता वीर्यकामस्य तं कामं सद्येति द्वादशान्नैवः
 प्रयुं क्राजगत्या संमिता प्रजाकामस्य प्रयुक्तं कामस्य तो कामो समर्द्धयतः शत रुचः प्रयुं क्रायुः
 कामस्य तं कामं सद्येति सहस्र रुचः प्रयुं क्राजुत रश्मिं स्वस्तिनामस्य तं कामं सद्येति श
 त रुचः प्रयुं क्रातिशः सतो इति शस्यमानस्या भिचर तो निचर्मणस्य श्रीकामस्य पुष्टिका
 मस्य पुष्टिकामस्य प्रजाकामस्य प्रयुक्तं कामस्येतात्कामा न्मद्येति शतं सहस्राणां शकोरा न शम
 नामधेयं राजा वारुण मित्रात नू मिपति वसिष्ठ रतो नू मिममेति प्रेक्षुः संश्रामाति जिगायु १६

श
ली

वलनतो वाक्का स्वपुरे निति विष्टे ग्रहोपसृष्टे वा जने हे कोरि प्रयोगं रुचं तत्र शत नृत्तिर
 जोपावंतो वाकर्म मा ही ये स ह म नो ब्राह्मणान्नो जयेत स वजमान मुनी चिंतता मेरा तुष्ट
 यतो पचातिनः सुवर्णपाणयः कल्याणमनसः कल्याणवासा व हरी तानि निश्रियता प समाव
 द्रोषधे हे प्रायुमे हे शैवि जय ते अग्निः परिवृतो ह्ये कुमान् अ पा पूर्ण स्मि र ह्मण सर्वगंधः स्म
 रसः सर्वे पिधाः सर्व रत्न निचोपकज्य प्रतिसर स कोरयेतां शो नो दे वारतिष्ठ परति प्रनति निः हि
 रण्यवर्ण शुच परतिष्ठा मां अंतर कल्पे न शे आरमातः अपा न अ व जं मा आ ह कल्या ह तु व स
 ने चोपसृष्टा नू स्तु ला पा का अपय न्या ग्रे यं सारस्वतं बार्हस्पत्यं मैत्रमाश्विन मेतेषां नाग्रे सोम्यं
 पसौ वैष्णव सारस्वत बार्हस्पत्यं त्रिष्टुता त्रैव जयात्माना न संतति हे मारा प्रु र तो
 अग्ने जाता न सह सा जात मा न अग्नि निमन शे चिषेति च वै स कर्मणामासुः शि शान इ म प्र निरये
 न म्बुस्ति न दं द्रो दृ द श वा इति दृश कुते न अग म्म स्य क मा सु ना येन वा म दे अ स्य प च द शो मे न वे त
 ह वी निरु का हे म मं चि निश्वा प्र पे स्वा हा रा त्री रा त्री मि त्य णे गाय त्रा स मि ह प्र नि त्रा ज य प्र न

२७

नाममहोपासनेनैवैकैवामनोरेहसाहसः पशवस्त्वयः साधयंत महायज्ञमहच्चलनतेध
 नैकं सुतुहिलोपाश्वेयं हलस्यस्य सत्तवेत्तुगः सर्वाधिको नामसर्वकामफलप्रदः श्रुत
 उहिलोपाश्वेयं वेदोपस्यमंडलं सत्तुगो विजयो नाम अमित्रहमनः स्मृतः श्रुतः कृष्णः प्रति
 शयाक्षमेः श्रुतेः प्रतिष्ठितेः प्रतिष्ठितो तुतौ तुगो प्रतिशयैषु याज्ञिकैः ॥ पदुन्नतः पदुवर्त
 : कृष्णिजो मित्रो हः स्तिथ्यवकलो मवणस्मिन्नुत्तुगः सर्वाधिकः साधकः संहाकल्पं पुष्ट्य क
 र्मेश्वतशर्मे च वजायतलाजा कर्ममकल्पं च सुगा कर्म तथैव च नीलं सप्तश फं अंगं सुक
 वर्मं विवर्जयेत् हरिद्रं पुत्रनाशं च मरणं च वनिर्हित्रौ त एकवर्णस्त्रयः पादस्त्रयपस्त्रय
 भवेत् सत्तुगा सुशलो नाम अथ श्वनयते कुलाकालः कृष्णपाश्वे सुश्वेतैः पादैः प्रतिष्ठिते
 : तुगो वैश्वर्णो नाम अथ श्वनयते कुलं कुलालः कृष्णपाश्वे सुश्वेतैः पादैः प्रतिष्ठितेः तुगो
 वैश्वर्णो नाम नामस्यो प्रतिष्ठितं त्रिपिबन्धिद्रियहाणं श्वेतस्वतं बृहमजापतिं वाघ्रीण
 संवृतं प्राकृवाजापतिं ताकमो गिवर्जं यज्ञकर्मणि ॥ १॥ तुहिलोपाश्वेयं यो ह्यं अं

रमास्यामः आसन्नेषु हविनायेषु प्रहिलो न पाद्वि नोत्रं वेदियोगि मान्कस्य प्राप्नुवेति श्रुते
 अथैनमाह अये समिधमाना भानुबृहन्त्यरस्या राकमं जलिं कृवाद्या वाप्यध्वो रि वसंधिं प्रेक्षमा
 णो जपान् प्रतिपद्यते हंतो हंतो युजो कर्मणि स्वन्तिर्देवमन्नः सुधूरः सुवाधुयं श्वानद्वान् यज्ञवह्ना
 मिमा विदथ्यमात्मनामा प्रजयामाप्नुमि ॥ नः प्रपद्ये नुवः प्रपद्ये स्वः प्रपद्ये नूनुवः स्वाः प्रपद्ये
 गायत्रो प्रपद्ये त्रिष्टुभं प्रपद्ये जगतो प्रपद्ये अनुष्टुभं प्रपद्ये यत्किं प्रपद्ये सर्वाणि च हंसि प्रपद्ये
 प्रपद्ये नमः उपपद्ये नमः श्रोत्रे नमः उपपद्ये नमः रथात्रे नमः उपपद्ये नमः ॥ परमाविर
 हसं स्थां तु शोश्च पृथिवी चान्द्रश्चान्निश्चान् श्रौषधं यश्च वनस्पतयश्च यज्ञाकाः देवा हंत रिहं वम
 मेद्या वाप्यध्वो च वसन्ति वसन्ति मेसे तुतिरश्विः न मोद्या वाप्यध्वो चान्द्रश्चान् श्रौषधं पूर्वसंश्रोवि
 श्वकर्मणि उवैपो मेतुः एष चान्द्रो को मसि तोस्मा कधुवनिष्टो मधुजनिष्प मधुजनि मेधुजनि मे
 ध्वनर्मधुमती महादेवे श्मो वाचमुतया संशुश्रूषे एषां मनुष्यैरनुमतां पिशुनिः स्वगा कृतो हो
 वामे वाक् प्राण उं नूनुवः स्वस्त्यविभुरि मित्रस्तृणानुजातो दशहोतारं निगद्यामां शुक्रि क्षिति

त्रिनिर्वाचनरेण्डिकारेणप्रवीवाजाअभिष्टावाइत्येतांसंध्यातत्र ईर्वैरवसानसंचयन
 जंतेनप्रणवमगादिचंप्रणवाहपरमसंस्वरगोकाराभवतित्रिमात्रःप्रणवतेतधर्मेणकाह
 ग्रामामिधेनारत्नीहविःप्रथमोत्रमेकतेहिंनवोवाजाग्रयापाहिवातयेतंबासमिद्रिण्येसनः
 पृथुश्रवाइहेन्योनमस्यप्रोअग्निःवृणसोन्वावयमग्निइतेवृणोमहेसमिद्रमानोअधुरेसमि
 दोअग्निराकृतआजोतुहोताहवस्यताग्रिनाःपंचदशसेपद्येतेवाकसमिद्रवताभ्यामुद्धारयेमहे
 अमिद्रास्यगजारतमानुषन्यत्रमायासंदवत्रमणानुजातःप्रवरान्दृणतेतद्वितवहमत्रितं
 चासावमुमिति विरम्परपंचदशमिस्वतान्पवाहसिस्तान्पवाहाहवेहमन्विहःकृषिष्टुतःविष्वा
 नुमहितःकविशस्वत्रस्तवांसितयसाहवर्तवोप्रणीयातीमानारथेध्वराणांअनूवाहोहिता
 नृणिहविवाहस्यात्राजुहोतवानाचमसादेवपानःअरइवायेनेमिहवोस्त्रपरिभूरस्यावहादे
 वादेवायतेवसैजमानापसंध्यातसमिद्रोयीहर्वनांश्रवाहमस्यमिसयआवहसोममावहेन्या
 ज्यतामोअरुहेअइपन्याहेहमाज्यनागात्माप्राक्स्विष्टकृत्तप्रावापस्त्याननवव्रीणिप्रधाना

गु

त्रि

निमवंतिपूर्णिमास्याममावास्यायाचदितायेउपीशुाहवतनिहोनामग्रिमग्रायोमावितिपूर्णि
 मास्यामग्रिविष्मिंशग्राइममावास्यायामसन्नयतःसेनयतःइमहेप्रवावहेत्यनुषजेदेवआ
 इपेआवहअग्निहोत्रायावहस्वस्वमहिमानमावहआवहआवहदेवान्मन्त्रातवेहःसुमेजाव
 यजत्रावाहितानामुन्नमेप्रयाजेआहरेणायोषणेचनिगदःसर्वत्रोपांमुदेवतामाहिरातिया
 ज्यानुवावेचानुसुषतावीरुधताकृतेतिसोहोरेन्यहावाहृष्टायविशतिव्यहृष्टाणीनिग्रांवां
 प्राहेनोनपयिवाभवबाधताइहमहंरुहतास्मानेनरेतासास्त्रावषट्कारेणवेदोत्रेणगायत्रेण
 स्तुहसास्याःपयिआस्माहायतनारोअस्मादेहिपंचववयंदिष्मन्निवामानुषइत्युक्तेउह
 पुषेकहायाधुपुंरहिणेनहसनसरवेअंशेनवारभतेसमेनाग्रीधंरहिणेअग्निमन्वारनामहेहो
 वृनूयेपुगेदिचंयनायमुन्नमेवहंवांगिरसोधिमाहिवमितिमयिप्राणपानोहधामीतिहयाहोनामा
 लक्ष्मजपतिसंमाग्रिसंमत्यतजसाव्रसवचंसोनसंमाग्रिप्रादेकांनिस्समुन्नज्यापउपस्य
 अशुग्वहोपयामऊईमिहनप्रवतहोमानुहोतिजुष्टोवाचोनूमासमितिक्रस्वेणस्वाहस्वाहा

सरस्वत्या इति द्वितीयं च सा मंसमवेति वृत्ता यं प्रष्टुं न वेति श्रुत्वा पादमात्रा होतारमभिमतं
 रविचन्द्रासिततिपाकमतिथारण्यतस्मिन् यामं चैति होतेति हाट्टपदनेत्रकृति होट्टपदना नूट
 एमुनमनः प्रविष्टानिरवृत्तिस्तः परवसुः सहपाजनेति हस्तिणा प्रत्यकसम्येन निरस्य गृह्णि
 रं पाहमासनति हसमहमवायुसोः सहने साहासो सोहोतंति होतेति च हस्तिणो नरात्मा सुप
 स्तुत्रवा हस्तिणा नपाहो नोत्र रं ने हि श्रोति संमत्परा नुपविशति विविश्वदेवाः ब्रह्म न मायम्यप
 येहो नाहनावेयनिष्ठप्रमेतनागययः यथा बोधेन पद्याह असा बो वहति यमेष्टुममनसा
 सायमा गायत्रस्य विद्वान्पुरुषश्चिकिवा नासा नोवक्षते वताता यजो यान्निहि स्वस्वहंतरः पू
 वो अस्मात् तव्यद्वयवाचः प्रथमं मन्त्रासा यये नातु रं अग्निदेवा अस्मात् कजा इत यजिमास
 : यं च जनाममहे वं जुषध्वं नमो महस्यो नमो भुवन्मो नम आसितम्नः यजामहवान्यदिराकु वाम
 माह्वामसः राः समाहृष्टि देवातिजपिद्याता ते तहो वं कृपाति संस्मारन्ते प्रात वाचिनाम्ना नुवाचि २२
 ते यथानुदेवतं पुरोनुवा वनामन्वाहा प्रेषातीया ज्योतिर्वेया ज्योनुवा क्नामवन्ति प्रधा ना वि कुपा

हा ज्यमा गृह्णिस्विष्टकृदं नानिपन्ना संयाजेषु वाजिने वे निहविता यते या ज्यारव प्रयाजा
 या कुना संवत्रय यजामहे अहिता या ज्यमाः कृपाति हा अहिरो प्रेषे पु हो वतामु विप्रजमाह
 त्रनुया जे त्मः प्रागाहृष्टा तवाहनी रुपांश्च कजपीति यद्विधा ज्यो पुरोनुवा वं न विहेत आहु
 तिभिश्च पुरोनुवा क्ना सुया सु ज्यो सु सु यथा पदं विरम्यो वैः प्रागवे कृपादि पाहृ वता सु पु
 रोनुवा क्ना सुया ज्यो सु यथा पदं विरम्यो वै वै र्षिकारं कृपादि न्य वा नवा नाहिवादि मक्रमकृत
 तयं जपि विरम्यो नराहु पक्रमेत वा गो जः सहर्तु एप जोम पित्राणा ने र्धा मि वषट्कारमा मा ब्राह्मी
 र्मपं शो घ्राक्षं तमस्तु सुमा माहि सा सिति सर्वत्र वषट्कारमनुमंत्रयते त्रिमात्राणि तवैतियव
 जामह आवह प्रणवममह्य एण ज्योति ज्योतश्च तस्मिन् संध्यक्षरणि प्रतिस्मानि विवक्तव्यं
 तश्चावय न ध्रुमाह अनिर्हता ये वेहे वं वेनु आ वित्रं साधु ते यजमाने वता तास्व इक्षुपी
 शुजपिद्या क्रवावा रापयति १ यतव ता अर्धे यो क्रिवा ज्योत्येव विष्णु वारे ईडा महिदेव ई
 देव्या नमस्या नमस्या नम यजामयती ग्या मिति नरा विन सं र्ध्या रा अत घन्या श्कांत प्रविशे प्रे वि

तप्रेषितं च प्रयाजानयजति ये जमाहे समिधः समिधो ग्रन्थाज्यस्य वेतु तनूपादग्रन्थाज्यस्य वेतु
 रंगेग्रन्थाज्यस्य वेतु बहिरग्रन्थाज्यस्य वेतु स्वाहाग्निस्वाहा सोमस्वाहा मिमितियथा हे वतसु
 त्रे हविषा स्वाहाग्निं हवामस्वाहा हे वाग्नाज्य पातु पाणा अग्रन्थाज्यस्य वेतु यथाज्यतागयो
 रनिर्वाणि जंघनतत्वं सामासि सनितिरिते पुणे नु वाक्वापौ र्पमास्यां जुषाणे न यजति ये मजा
 महर्गि जुषाणो अग्नि राद्यस्य वेतु तपणः सोमन्त्राद्यस्य हविषा वद्वितिसहविषाद्विता यन्त्रा
 ज्यतागग्निः प्रन्ना नमन्वनाः सामागिर्दिष्टा वयमिति पुरानुवाक्वा मावा स्या यो ते नैव यजति पो
 र्पमास्यां प्र नाना अग्निमहर्तुवो यत्तस्याग्ना पो मा रस मग्ना पो मा हविषो ग्रा षो ना सवेहसा
 सुवताना तिषठत्रगाणां ममाग्ने अग्निमन्त्रप्रतिनुरददरेषां मद्वृधा गा पाः परिपा विनस्त्रप्र
 त्येवो मुचुनिगुतः पुनस्वो मेष्ठां विन्नं प्रबुधां विने शतग्र मन्त्रमि रविष्णुः प्रतद्विष्णुः रित्राग्राणे
 च नाहि व प्रवर्षाणि प्रः इत्यमावा स्या यामसन्नयतः संनमनः इन्द्रं वा विष्टतः स्य यो ते मुष्मन्तो
 प्रस्यामहे इन्द्रो यजसा महं इन्द्रानवहिति महिति माहं प्रस्य पित्रा हि रेवान् अग्ने य हवति धि

राम०
२३

ष्टुतः संयाज्या पौ र्णमास्यां त्रे द्वाग्रसो ग्रस्य मावा स्या यो पुरस्तात याज्या यायज्यात्महे रग्नि
 म्निष्टतमयाग्नि रग्रिया धामान्यमार सोमस्याज्यस्य हविषः प्रिया धामान्यया दुग्नेः प्रिया धाम
 मान्यया दितियथा हे वतसु त्रे हविषो अग्र पादरेवाना मा उपयानां प्रिया धामानि यरुह ग्रेहो
 त्रुः प्रिया धामानि यरुहं महिमानमायता मेध्या मुषः कृणोतु सो अक्षरजात वेरा जुषा नां
 हविरित्येते नयन्तां संरध्या रधा स्मा इडा मध्य पुः प्रयच्छति प्र हे कित्या अक्षेयणी अन्न क्रिमन
 सस्पतिना ते कृतस्य प्रघ्राणाय वाचस्पतिना ते कृतस्य यूक जेष्टि स्या ता येत्कन्नर मुन्नरौ प्र
 यपत्रमाक्षयता क मुपद्रु तो हव हवः सूर्या विष्णु रूपकये ने मातरि श्व नो घर्मः प्राणा पानो व्याने उ
 दानः शरीरं वाक्प्राणो रजा पा उ यक्यता स स विष्ट प्रसू तो हामिडा मुपद्रु या द्रा। कपद्रु ये त्रि
 दिति निरिहि संत्येजे प्रहृतेत्य चैरुपद्रु तापन्क उपां शु पड ना नस्य ना माहि शति सूक वा के
 च अथानुमा जेषु रे वं बहिर्वि सुवने वसु धेयस्य वेतु रे वो नरशं सो वसु चने वसु धेयस्य वेतु
 रे वो अग्निः न्विष्टु हिति त्रयो नि युजा अन्नुवाक न मुन्नमं हा ता यं जे ता जेयत यदिताम्प न ह त्रे

अममतेति विरमेत सक्रवाकायप्रेषित इहं द्यावापृथिवीसन्त्याह संयुवाकायप्रेषितसज्ज
 गात्रं योरावृणो महद्गात्रं न्यह पश्चाद्गर्ह पन्थस्यो द्वाद्दुसीनेधोननपन्नासंयाजयन्त्यायाप
 स्वसेतेपपाः सातिसाममिह यष्टं तनसुरापमिति चष्टं स्तिदेवानां पत्नीं रुतमाव्यं उदेवय
 त्राशिति देवपत्नीराकानहं यान्तरा क इति राकासिना वालिधासुपाणिरिति सिनी वालो कुहम
 हं कुहं देवानां मिति कुहं अग्निहोत्रं हे अवातिन्यग्निं ह पतिव्याख्यातमिहोपहवस्यस्यामुप
 हववर्जमिहं ताः पत्नीसंयाजा भवति गार्हपत्यानावावेहं स्रणाति ते त्वं तन्व रजसा तो नुम निदि
 ज्यातिष्मन्तः यथोरहं धियाक्षतान अतुल्यं वयं तजा वामयो मतुर्न वजनयद्विद्यं जनमिति
 गार्हपत्या रधि संतमाहवनीयाव व्याख्यातमाहवनीयस्योपस्थानं यजमानिके ममाग्रे वर्व इत्य
 हवनीये समिधमा रधाति इमस्मान्ममति गार्हपत्य यथा हा म्यत्र वसव इति रश्मिश्चिण्णयाव
 यन्मरुतानुस्येन स्वरेण वितया रन्त्या सामिधेना प्रन्याज्यता गां तं कं तेन गेन ध्यमया च २४
 इति श्रौतं नू उत मया शं युवतिं ममनं तरे मविष्टः अनिष्ट एषा सयस्मिन्नो च स्वरितनावा

विज्ञायते न च्चरं नमं जनं केवल मोक्ष चलनं श्वा सोवा स उ पां सु न्ये न्नरवध्वानं मानसपष्ट
 स्थानादुक्कृतं तरेण स्वरेण विलंबतमातः ग सामिधेना प्रणव च षड्कारं श्रुं पी कुर्याता
 कुर्याति ॥ इति होत्रं ॥ ७॥ ॥ अथ नुहान्त्या रन्त्या मः कृत्वा रात्रौ निधेषु यथाशक्ति
 कुर्यात् निन्याति न प्रतिबुधाय तं कुवाता न प्रायश्चित्तमशक्रौ प्रतिनिधि रात्रौ प्रायाश्चि
 त्तसायं हावा मोहयं दुक्या नू प्रातर्हमा वो मास्तमयं वका ले न कालं नाति क्रामतश्चि
 हो चं हरा पूर्णमासयोश्चात्रुमस्य पर्वणं पंशु बंधस्मचनकं ह तेन व्यथ यत इति हविज्ञायते
 मेषयो हसखाया युन्त इति श्रौतं त्रेणा ताम्ने स्तं स्तं मस्तं होमान पश्य म यो द्वि रात्रा यच
 नू रात्रा यषड् रात्रा यष्ट रात्रा यन स्माद्या या वरश्चामयः यात्रो वाई मा साया ह मा साया मि
 होत्रं दुक्या तपश्चा हो पर्वणं तसायं च प्रातरवच च वृहं च वृहं तानि चारु दुत्रय
 नमे कासमिह रुदो मेः सकृत्सा गिना मार्जति मित्येव प्रातः य एसा साक वेति हात्रे हरीमा
 सा न्या म निष्ठाया म गोन मशुना वायये ते बुमते यये पश्चिन्ते यये पशु च ये म ये वत यत

येन शक्यं कपालनिर्वपेत्परिसरत्वाय समं ह मा ज्ञा कृतार्जुं कुरुयात्सप्तते मे स सिध रति पूर्यते इति
 इवाग्निहोत्रं दृष्ट्वा मासायाय पणं पं शुबं ध सर्वं प्राप्नोति दक्षिणा लाने मूलानां फलानां नक्षत्राणां
 दक्षिणां दहाति न चैवं यजता न स्प विद्वर म्या सन्न म न्ये वा न वति अ पन्ना क स्या ज्ञा धान त्व इति
 रना हिताग्रहो अमो नास्ति मूकानां मा जमान म ध्युः कुर्यादंधस्या ज्ञा वे स रं पंगूतां विलु
 क्त्वा गिह तस्तिर राग र्थं का वं प्रति निधि स्त दला ने पर्व वता मिः क उवता मिरो म धा मि स्तरा
 यं कुर्वेति क दसा क उ न ल विलू ज प ले बा उ ल प व र्ज र्धार्थ पा ला रा म्बु छ ख दि र रा ह्री त को
 हुं च रा गं त द ला न सर्व व न स्प ती नां तैश्च ल्व क ध व क रा र नि वं रा ज ह्ना क्षु प्पा त क व र्ज त्री
 हिय वौ पु रो ज रा र्थे त द्वा ने तु प व ता मि स्त इ ल व ता मि रो म धा मिः पु रो ज रा र्थे अ न्त कु व ति
 अ रा व ची ण क मा ष म सर को र इ ष क व र्जं य त मा ज्ञा र्थं तै लं प्रति निधि स्त ला ह्ने द धि
 प यो व त्व द ला ने तं दु ल पि णा नि य व पि णा नि वा द्भिः सं स र्ज्या र्थं नि कु र्वेति पु त्रे जा ते व रं द द्य
 न्य रणि म्या म ग्निं म धि द्या त मि मि त्रा पु थ हो मा न्दु हे ति त - - - यि पं रि च र त्वा ह्नी सा यं प्रा

तर्हो मेः स्तस्मिन् दशमे कर्म कुर्यान् कृ मार कृत्या ति चा तस्मि न न मा य सि द्दे हे न य द्य तं रा प्र मा
 ये त ते ने व सं स्का रा न कृ मा त् क न द्वि य र्थ म र णा सि हि तू न मो नि र व न न प्र ति धि द्वा प्रा ज्ञा प न्यो
 ग्मो म र्वाः त्रि मा न हि त स्मि न् सं स्कु र्वेति य दि त स्मि न् सं स्कु र्वां ति शू द्र यो ति स ग नु ति श्रा रा ण् आ
 व स थ्या धा ना कु द हि के ग्रा वा ह रं व ॥ त म र णाः स मा रं प धि द्या ग्निं नि र्ज ति स र्वा ला मि स्त मे वा
 पा स ना यं कु र्वा तो पा स ना यो वा र षो ग्नि र्ज त्वा व स थ्य स्त स्मा क्ष व स थ्ये न अ प ये ना य द्या व
 स थ्ये अ प पि द्या र्थे द्वा दे वं कु र्वेति क र्मा हो न व न्य त कृ द्वा म ग्रा ना धा या प रि मि तैः क र्त्तु मि र्थ
 जे त म स्प पि ता पि ता म हः सो र्म न पि वे स ए त मे द्वा य म नु श्रु ह्ना ल ने ते ति वि ज्ञा या य र्नु
 रु श्रु हे ना नि द्वा द्वा क्षा त्र वि शे र्ग मी षा मा यु न स हो पा कृ न्यो म्म ना त्यां च रे द्वा षो मा यो
 पु थ्यः प शु र्थ यो हि ता ग्नः प्र व स त स्तो मो वो य न मे द्वा धे पि की ना मे ते सो मा य ह्ने त य र
 ग ह्ना ना ग ह्ने द सा म न स्प कृ द्वा य मे ग्नि म ते श क पा ले नि र्व पे त ॥ इ म नु य हः ॥ १ ॥ अ मा त
 अ म स ल कृ णा नि व्या र्वा स्या मो र्थं रि मा णा नि न वं ति प्रा हे श मा त्रा अ म सा इ गु ल खाना

23

स्त्रगुलोहं शत्रुगुलोहं पाप्यं गुणविस्तारः सांप्रदेष्टुमात्रादीर्भवेनातर्पाहं तपुनस्तु
 एतन्निवेति त्रजस्वस्वतसां वुरुन्मसो वस्तुनो न वेव उक्तुं तुरति मसुयजमानः पाश्वनप
 कः एकालस्वस्वकथंभः प्रगस्तुस्वमसेतुधैः द्विलेखो ब्राह्मणाद्यः सितः स्त्रिजेयः पोतुरु
 त्ततश्चान्विबुकारं मे नष्टुराग्रास्यममूखकं अथायजपदे कुमादिह्यवाकश्चमसलक्ष
 णमिति ॥ ७ ॥ अथाग्न्यामूषलक्षणा निव्यास्यास्यामः स्तूलः शुचावर्तः प्रहक्षिणा वेत्रे त्रिपू
 र्वसमी बद्धश्चो बद्धपण्डिति प्रवास्ताः तपामानु पूर्वगुणानेहोषान्मास्यामः शुधे प्रजा
 नपुमरं हद्रोगो नर्य केम योन्नागराहो विवाहशालताहा सहयमयनप्रपतिपाम्ब
 हिमानूहिमान् किंचिन्मस्मिन्नेत्यमतिरास्पमंशुलो मन्त्रे यशस्पमारिणा प्रजानवेति पि
 नृवंशमुत्तिन्नन्निष्पद्वाकल्याणां पुपसूनदिनन्निष्पद्वाकल्याणां पुपसूनदिनन्निष्पद्वाकल्याणां
 संयोगं प्रतिष्ठोन्वर्गगमनवसर्वेषु च स्वर्गगममने ॥ यूपछेदनवने वैश्यामः प्राचं ब्रह्म
 पयतिपद्युत्तततेस्मिनमनः करिष्यतातिबूयात् यद्यप्युपवितूरजयक्ष्मण्हावोभवति

25

[illegible]

निवेधातव्याहोक्षणायाह शब्दश्चावतवेहि स्तावानप्रिस्रयस्त्रिंशत्कपालो ग्रीषोमीयम्पुणे
 उन्नास्तस्माह्वस्त्राणामभेधिकानियचचपोरुषमेधिका विवाजमेयो प्रोयानास्त्विति विवाप
 तेसमहहरेप्रायाना नवतितरुः सर्वाशेषधामर्वाश्ववनस्पतीनाह्वया प्राकृष्टिष्ठतोनुहति
 एतश्चात्रमिजिन्यहक्षिणंदहतिराजासर्वस्वद्वारणाश्चाहयवनप्रस्त्रादिति श्रुतिरेषवनि
 रगलो नराजानंच जिनातितवनप्रस्त्रा नंगजुतिः ॥ पंचदशहक्षायणमजेनस्वर्गकर्मो यजे
 तन्नो नावीषाद्वोका लोपो र्णामस्मे हेअमा वास्मेनत्रया पूर्वा पूर्णामा सो यो नरा सारा काया पू
 वा स्यासा सिनावा लोपो नरा सा कुडूस्त्रा स्वाग्रो यः पुरो हुन्नेग्रीषोमी यो द्वितीयः पौर्णमा
 स्यामैन्द्रावाव मावा स्या यो मो र्णामा स्यामेवा कुरु णामिक्षा उत्तरस्याम मावा स्या धामिन्ने
 विश्वतस्य धातेशुष्मति तं प्रस्याना मित्रावरुणा प्रवाहवेन्यामिक्षा यावेश्वरवं स स्याते शुष्म
 इतो प्रश्नान्ना मित्रावरुणा प्रवाहाव न्यामिक्षा च जिने हिरण्ये रक्षिणा ॥ ४॥ पंचमिक स्या
 रवा स्यामः सापे प्रातरधानच अग्निप्रणमनं मुं धनं समिधनंः समिधनं परिस्तरण पर्युष्माणं

व्याख्या तं हामश्वाग्रपण्डने परिषद्युजुषस्वः स्वाहा इत्यावसथ्ये हेमश्रेष्ठं व्याहृतिरित्यध्या
 नां कृत्वा तनो हि बुध्यति पर्वसु विज्ञापो ते पंचवा एते प्राणाः प्राणापातो व्यान उहानतमान
 स्तेषां वा एतन्क्रिया ते मते पंचाग्नयणा पते पां क्रो यज्ञोपावाने वयस्समा लवु ॥ ॥ अथ प्रमा
 युको ग्रीनाहधाततक्रुन्नक्षत्रनजोषमिकुर्तसंता एताद्विपेतनत्रातेन स परात्ता रत्वा हे निम
 बुः प्राह प्रस्तोदमं न पचोतको हतद्वहश्वो न विष्टता तिसंभारथं वेत्मा कसं पपांश्चस्फपमत्र
 नावर्त्तयेत विज्ञापताष्टयिवा चरा मिस्तस्यावा एष गर्तो यदश्वलुसस्मा हरणं प्राह्वम्य
 नात्मा मग्निमग्निश्चान्तरित्मग्निगर्ह पत्यमाह ध्यातनुचरति हृष्टिणाग्निस्वरि न्याहवनी
 यं नृनुवश्चरिन्स्य स्याविसय्यो यद्विवा कूपूरुण्डितेः प्रमायते कुशपूरुण्डिति नाहिताग्निविधि
 नाहाहयेत परकृयेपीते स्त्रायेव माये स्या इष्टि संस्तु कुर्याति कुवन यज्वमानो अत ऊर्ध्वम
 रिमितैः क्रतुमिप्यजेता ॥ ४॥ अथातः कान्तिकल्पव्याख्या स्यामः कान्तिकर्पा तस्मात्तः श्रुतिरह
 तवासाः पश्चादग्रे कान्तं परिमृष्टं परिमृज्यो यथा शह न्याहार मतिवा मंत्राभिचरण माकं चर

वंचिप्राचीनप्रवणं पृथग्निं जालानि निरुधं च सुमनश्च न्यायो धचापामर्गं च रुप्याचूले
 अष्टवल्गाकवपांचैरुक्कं ह्येव नृहीयवैः संसृज्य गौरमर्गप प्रमुतैर्हिणामेन ह्यधिकार्ये
 समवनीयेनां नृकं कारयत्तुं नादेवार मिष्टयति हि रणवासाः शुचयं विद्वत्प्रापय
 यममन्तामंतिपुनं उपापितरुद्रमन्व इति च बुभुक्षेनुवाके रये निमन्त्राग्नेः प्रमुक्षणां कुः
 वीतन्मंगारमनुष्ठाणि स्त्रियश्च नुष्प दृश्च स्फुटं बाश्च वाञ्छसुराश्चास्पृष्टं ते सुराः शि
 रंदितां रुद्रादेवेभ्यः सुधं प्राहि वे अथोदेवां प्रमेजु व नृहते मां शांतिं मे यजामह इति सा
 प्राची विहितामावर्तते सं प्रमेवावा मववर्तते तनां तां प्रहेवता न्यद्रुत्पत्वावर्तते यत्र ध
 नुर्हमन्य नद्यान्वाधनुं वस्म तरो वावस्म तरा कं तरिश्म नृशमवघ्रायति गोरुत्तूरवलमवघ्रा
 यति गोलोहितं दुह्यति रद्वा मानावाञ्छयेत मे सस्था स्यानि ज्यर्षते वाजानि वाना वप्रराह
 तस्य पयसि स्तोत्रा पाकः श्रयधिन्या तस्य दुहोति र्द्रा पस्व ता इन्द्रं राममनु स्वाहो
 शतक्रता वस्वाहति तिस्रस्त्रस्त्या पाकं शिवाय स्वाहा शिवतराय स्वाहा इत्याज्यस्य परो

मात्रया इति त्रिरुपरिष्ठात्स्वस्तिनर्द्रा ह्यश्वा इति दृशा कुतेन जयस्व तिसमानं सारुभि
 णं हितामावर्तत सायममेवान्ववर्तत तानामानि यमहेव ता न्यद्रुता न्यन्यावर्तते वेश्म
 न्कलूकानि पातति र्द्रा निपतति कपोलैः अविशति वधूवह नाशोनप्यस्य मूलापात
 नयत्र च न्यानां कुरुषुः सयोमवतिकलहः कुलेन वतिस्त्रो वा स्त्रियमाह न्यातनसेत्र
 संक्षानमिति तिस्र उक्रो ग्निश्च संस्कारो हविश्च यमाय स्वाहा यम इन्द्रः रामयनु स्वाहा वै
 वस्वताय स्वाहा इति तिस्रः समानमन्यतसा प्रता चादिशमावर्तत सोमं मे वाचा वक्त्रेता ना
 मानि सोमहेव नाचावर्तते अपूपाय व्यमाना आश्रात सयमा गच्छं योषधयः प्रज्ञा लयं योष
 ध्यान्त्रं तद्वायाते ह्यारवं शाः प्ररोहतथावशीर्येन नृहियते कं पते वायजते निघात वायवेश्म
 निवन्मीको जायते तूभिः संसृति पतिनेन सुखायति पृथिवी प्रतिनिहेते सोमस्वस्त्यमया
 हा इति हविष्यते स संसृज्यसीतालोष्टैः संहृथा निरुक्वापेति तत्र नुद्रुयाता उक्रो ग्निं सं

स्कारोहविश्वसोमायस्वाहासोमइहमयचमैस्वाहामहाशजायस्वाहेतितिस्रःसमानमम
 नसोहचिहिशमावर्तनसावरुणमेवान्वावर्तनतानोमानिवरुणरोचताम्कहुतात्मावर्तते
 मयेनजागलेस्यरातिजागलनवामन्यवत्सोकागहेभुजायेतेवंस्रश्वाभ्यागासेइकोम्या
 हरतिश्चतुंतीनिःश्रवतिमधुमौजायेतनहर्चिर्त्रिजितिकूपोगर्जतिकृपाश्रोत्रीर्धेते
 शुप्रसवंनवतिषवशास्वंनवतितत्रजुक्रयादुक्रोश्रिसंस्कारोहविश्ववरुणामस्वाहावरु
 णइहमयचुस्वाहामहापुरुषायस्वाहेतितिस्रःसमानममनसापृथिवीमावर्तनसाग्नि
 मेवान्वावर्ततेआगरहाहोभवतिशालाहोभवतिहिरण्यनागोभवत्क्रप्रपाणंवह्य
 हातानिवासंसिद्धयेतेपयंतेवास्मश्रुलोमाजयंतनयग्नौप्रक्षालयंगणिविश्रीयेतेगो
 पृष्टाहुंदुलेवातत्रजुक्रमातउक्रोश्रिसंस्कारोहविश्वायस्वाहाअग्निरेहमयचुस्वाहावे
 श्वानरायस्वाहातितिस्रःसमानममनसांतरेक्रमावर्तनसावायुमेवान्वावर्तनतानमा

३

निवायुदेवताम्याद्रताम्यन्यावर्ततेअर्विभुवध्वजंप्रपतनेहस्तिनांविकारेवाभ्यानांतथा
 योधानामृगाग्रामंप्रविशंसनाहताहुंदुनयोवरतिश्चरानिरंगारंमनुस्यास्त्रियश्चनुष्य
 होवाहिनस्फल्कावाहिशःप्रक्षालेतिप्रतिमाहसतिरुदतिप्रखिद्यतिपाट्याःन्यवेति
 रात्रौचंद्रधनुर्दृष्ट्वादिवाश्वेतपत्रंचवायसंतत्रजुक्रयादुक्रोश्रिसंस्कारोहविश्ववायवेस्वा
 हावायुमिहमयचुस्वाहासंकर्षणायस्वाहेतितिस्रःसमानममनसादिवेमन्वावर्तनसा
 सूर्यमेवान्वावर्ततेतानोमानिसूर्यदेवताम्यहुतानिअन्वावर्ततेअकेनितपतिशशीनना
 सयतिकातारुह्यंभवतिजावैरुतेभवतितस्वाचक्रतंवभवतिषस्ययमोपुत्रौगावौवाजाये
 यातावह्वान्मह्युवमुपेतिस्वनिर्वेपेतितत्रजुक्रयादुक्रोश्रिसंस्कारोहविश्वसूर्यायस्वाहासूर्य
 इहमयचुस्वाहामास्करायस्वाहेतितिस्रःसमानममनसाप्रजापतिमन्वावर्ततेजातहं
 नाजायंतेजिकाकर्णचक्षुषाहानानतिरिक्कानगोरजंमहिषीजनतिमहिषागौरजंवासानु
 णीचनुष्यदेवक्षिणावोसंपजेनयतितत्रजुक्रयादुक्रोश्रिसंस्कारोहविश्वप्रजापतयेस्वाहा

प्रजापतिरिहंशमयवुस्वाहाविधात्रेस्वाहा रतितिस्रः समानमन्यतसाध्रीः क्रवमावर्ततसाविस्त्रु
 मेवान्वावर्तततामानिविस्त्रुहोवताम्याः तांम्यावर्ततवृक्षाः शुध्यंते वृक्षानज्यतनपाक
 पतङ्गागारमायतनेविष्कृत्रिपततिहोहसंतेरुहंमेन्यतेवापतंतिवातत्रुक्रुपादुक्रोमि
 संस्कारेहविश्वविष्मवेस्वाहाविस्त्रुहंशमयवुस्वाहाअनंताप्रस्त्राहेतिस्रः समानमन्यतसाध्रीः
 लोकप्रमावर्ततसारुद्रमेवांन्वावर्तततानीमानिरुद्रदेवताम्यहुताम्यस्वावर्ततेपासुष्टि
 र्भवतिलाहितं वर्षत्रिकृष्णाः पिशाचपूनादृष्यंतेयमः प्रजाहि संतिकंन्यारजः प्रसुवतिकं
 न्यारधपतिकंन्याबीधयतितत्रज्ञयाकुपादुक्रोमिसंस्कारेहविश्वरुद्रायस्वाहारुद्रहे
 मयवुस्वाहात्रीवकायस्वाहेतितिस्रः समानमन्यातरंतथावेदेवान्सुरानम्यशमयंस्तं
 न्याः शान्तिं तस्माहेतंसर्वतृतांति संवाद्नुतेषु प्रपुंजीतनास्यादुततयंभवतिनास्यापम
 न्यौत्कर्नास्यबालाः प्रमायंतेवाघशतिकाः पुरुषानवंतिनास्यकर्मणपंस्कृतमवतिदस्य
 नुतशान्तिः अथातः सावनस्ययज्ञाविभागं व्यास्यास्यामः हतेष्टवह्मनेषुहन्सजिह्वोय

स्तोत्रः कवंककुहं प्रतिहृत्तुं शैतं वरु उहृत्तुः दक्षिणं पार्श्वमध्यं समध्वयोः संध्यमुपमाह
 णं दक्षिणश्रीणि च वस्त्रणः सव्याप्रतिप्रस्त्राचुरपरसक्षित्रास्त्रणास्तुः शिसिनेकुररस्तुवा
 कस्यसथः सहस्रानांसहं चानूकं च गृहपतेः तद्गृहपतेरिति अथातः शुक्लाविपार्श्वमानो
 समोरहं त्रिगुणामुनयेतः पात्रागमस्तुलाभाप्राप्तायतशुक्लाप्रतिमुक्रमयूरवाचनिनुयानू
 शंकुवन्यानतिस्तुलाः समाः स्फुरयः परमाणां गृहाहं वम्याहवनापात्रं नरहं प्रमायत्रे
 धसंतुज्यापरमिस्त्रं तोये लक्षणं पूर्वमिंश्चमध्यं च त्रुसंतुज्यं तत्र कुवीत लक्षणं मध्यम
 पूर्वाह्नं त्रयं मुद्रज्य लक्षणं प्राचीनायम्य लक्षणयोः सन्निधेयमात्रेण समानायं दक्षिणानि
 रायम्य दक्षिणये लक्षणं तद्विषयस्योन्नतः उन्नराय लक्षणं दशवीं रमभासिको वेदिरुघ
 चतुरस्रो मिथ्यापार्श्वमानो श्रीणि प्रतिमुच्यांशे प्रतिष्ठापय समराय प्राचीमनुलिखदं सप्रतिमु
 व्यप्रतर्षां समाररहं तं प्रतिप्रायश्रीणेरध्यासादनुलिखेत् च मेवोन्नतः पश्चात्सुरत्नान्त्र
 रन्निचतुरस्रसु पूर्वस्यायेः स्वरः स्मृतः रथचक्राकृतिः पश्चाच्चंद्राहं स्वदक्षिणमंडाले प

दिलेखस्माद्या वानानिचतुर्हारापरिलेखोद्वेदस्मात्साहानेकांनविश्रुतिःसिकतानांखरंकुर्वा
 हययम तनेहिततुजदतावेक्षतां कृत्वा स्फेनकुर्वीतलक्षणंस्वरप्रमाणारे स्वास्फरुहीवाप्र
 यमानवेतपंचप्राच्यस्ततोरेखाद्विगोत्रेनरेततः। हसिगोचनरेचान्येतयोर्मध्येवर्चमा लखा
 नामानुपूर्वाणहेवताःसंप्रकीर्तिताःपृथिव्यग्निश्ववायुश्चसोमइंद्रःप्रजापतिःलक्षणोवृतेत
 न्नाग्रःप्राणयनेनवेतन्मणीयस्मात्प्रातुहस्तारद्वंमित्रात्रिधा नवतमभ्यं चतुर्थिसंयुज्यज्यम
 धमलंलक्षणंनवेपूर्वात्रिणागत्यश्वाहोत्रायेदद्याजलक्षणंसायणविहितावेहोद्विमुत्त
 विज्ञानसंमिताःहाराक्यात्रायःषण्णिसप्तसप्तश्रावत्रतएकंदोपंचतेमित्रासमरेःपरिले
 ख्यताप्राशात्याशास्तुत्राभ्यर्चयेत्तदद्याच्चलक्षणंमंध्यात्रायेनिरामामोविस्तारस्वथातमा
 वेतुप्राच्यर्चयेत्लक्षणंदद्याच्चतुर्तागोनिराचने ततोपरस्मिन्नेकथेदद्यासंचक सतकेततोप
 रस्मिन्नेकथेदद्याद्विगुणानवेतूनवशय्यापाशात्या मर्दन्त। यद्यो लक्षणदिशयेपरस्मात्तपू
 र्वस्मात्तद्वरायेपूर्वस्माद्द्व्यर्धेषुषण्णुपाशंप्रतिमुच्यन्त्रपरस्माद्वेदता यमोर्गहोवाह

क्षिणानिचयममद्वयोत्राकुं निहन्मात्रएवमेवोत्ररतापूर्वस्माद्वेदता ययोर्गहोवाहक्षिणानि
 रायम्याध्याद्वंशंकुं निहन्मादेवमेवोत्ररतःद्विगुणो लक्षणं दद्याद्दयावेववतुर्गोर्द्विसूताञ्च
 त्रिगुणेदद्यापंचागात्रोमतेहिसापरितनोतिशोकवदिपाशाचरुतरेनरवेदिकीमध्यतुल
 क्षणंदहदुनयोश्चां तमध्ययोः द्विशयेधरायेद्वचतु रायेरायाहोरायवचत्रध्वजान
 पातिन्या पाशुकावेदिरुच्येतेपाशाद्वंशयिन्मःपचनितोहाशामाश्रयघ्रांचात्रिशयेचन
 वेसाशःपाशुकावेदिरुच्यनत्रिगुणा मारजोःपाशां रुथापाशा इदंनवराय्यमित्रापाशि
 क्पात्ररवेदियारिआ ताःवरुणप्रघासेषुतत्रयमाश्रयप्रतिप्रस्थाताकरोति तिर्थकसमां
 प्राचीनपाशविधातन्याषड्गुणोत्रयोद्वामारुती वारुणी चैवसहवेदमिमीषतापो
 शाद्वयोःस्येन्नस्माद्वा योरन्यततःशयेपूर्वात्माश्रययेध्वजिततोत्पत्ताहोनयोःततो
 ध्वजिततःपादेरुहेमारुतवारुणीपुरुषेस्यानिरायामःप्राच्यर्धःषष्टवर्जितोततःस
 षष्टोर्ध्वसःसहिकुशपैरुकोस्मतापाशाद्वंशयेश्रोणिदयोःदद्यापरदयोःप्राच्यर्धसु

ततोऽर्धेति रं चतंश्च द्वैशधर्मा एवात्मनो धर्मा एवात्मते श्रोत्रोऽधर्माश्च उन्नरः ॥ ततंशपिकाः
 पाशवन्नरवेद्यविधिः स्मृतः ॥ २ ॥ शयाद्विषयाकर्तव्यासांगुलाननुपातिकी चतुर्षुषर्द्धगुलनेषुसा
 द्वैचत्रायेसमाहेन्यपदं गुलनाश्ववारः पाचपश्चात्त्रयः शयाः पूर्वाद्धैतृतीयास्यास्मावेदिः
 पाकमाक्रिकादिगुणाशतस्य साहास्राकोट्यापचगुणानवेतश्चपिवाप्तं गुलंशयमित्रा
 सर्वतः परितोऽप्येव दिगुणं चतुर्नमध्वजं चतुर्गुणं कुर्यात्पिपासना मस्यपाकमत्र
 विधासुषुचात्र चोविलं हरुमयं नूलतोत्रिमयूषं स्यात्सिर्गहृत्तममात्रामयूरवाः प्राहे
 शमात्राकृजवः शंकवः कापरिवाहिरावैरावापिवाशद्वारागुलपथैताः श्रंगुलं परिणा
 हताः पूषमूलं रक्षापरिगद्य चतुर्द्धा संसुज्य रात्रातिमुच्यसर्वातो नलिखेत् पदमचं दश
 गुलं यावत्पंचपदे वा नयश्चतुर्विंशत्यधिकं गुलः प्राक्क्रः चविशेन्यंगुलोवाप्राहे शोशोद
 शांगुलो ध्रुयोः परां माणाप्यधिकारात्तरुकारु एके यजमानस्य वात्या मित्रादिपदः प्रक्र
 मन्निपदोद्धृती यपदोवापचपदम्ववसाग्निके ॥ ४ ॥ शंकोपाशं प्रतिमुञ्जप्राचीमाय

मपचं दशगुलं स एततस्वेकविंशत्यां ततस्त्रिषु ततस्त्रिषु ततोऽष्टादशगुलं पाशं करोति तत्पद्मि
 शेषप्रतिमुञ्जापरस्मान्नतः पचदशगुलं हावाहृत्पिपासना निरयमपचं दशगुलं कुंनिहस्याहे
 वमेवात्ररतः पूर्वस्मात्पचदशगुलं हावाहृत्पिपासना निरयमपचं कुंनिहस्याहे वमेवोन्नरतः
 परितनोति प्रमाय रक्षा रक्षणी रक्षा क्रोरेकादशोपरबुधामात्रैः तस्याप्रातुर्विंशतिना
 गमेया एकादशिन्यामपि वेदिमाकः चत्वारिंशतिरष्टौ वांगुलानि समाततः एकादशिन्यामाने
 स्मिन् प्रक्रमैकवयोषिदुः ॥ १ ॥ श्रंगुला सुमितादष्टौ वेयग्राह्यमुद्धरेत तं प्राचं प्रसमीक्षेत त
 विधावृशिरं डिनी एतेनैव चतुर्कल्पेन हं प्रवज शिखंडिना एकह शसुकने व्याव्रधावहि
 प्रसिद्धये संशयो यत्र जायेत न हं मूपावटे यदि अग्निष्टेन तसर्वे अवत द्वाभवेत तत्र
 क्रमेण समं मित्रावतं उरसं त्रुमडं मित्रातरुयारजाततः कुर्यात्त्रुमडं पुनस्तद्वृक्ष
 याकृन्माहर्नतिरुक्तः प्रक्रमार्थं तदा कुर्यात्प्राग्मश्रुमुखस्या - - इनेनेव विधानेन

पंचधादशधाकूपावेहीक्रमेति तेषां वा मोक्षसाधनैः धिकात्रिपदायाश्च मानास्मादि
 र्यमाचीपदं नैव तस्मात्कूपाचयारजुः कुर्याद्दशपदाहिसासरो व्याख्यास्यामो दशशर
 श्चिमुनयतः पाशानकूपाध्वेन कुर्यात्ततस्तयोरर्द्धधारपरमंतं यथाप्रदिष्टं पंचांगीकृत्वा
 प्राचीमासम्ययथाप्रदिष्टं लक्षणसुशंकं निहत्या दुस्सुखं रमा मिति तो मध्यमे पाशं प्र
 तिमुद्यदक्षिणाभिगवप्यतो हस्या ह्यार्द्धवर्तुशे हेपुशं कुं निहत्या तमध्यमात्पाशमुत्तु
 द्या पूर्वर्द्धं प्रतिमुद्यदक्षिणा प्राचीमासम्यार्द्धपंचमेपुशं कुं निहत्या तपूर्वार्द्धात्पाशमुत्तु
 व्यपश्चाद्देवतिस्तच्चदक्षिणा हेपुदक्षिणां प्राचीमासम्यार्द्धपंचमेपुशं कुं निहत्या देवमेवोत्तर
 मस्ततः परित नो तिसदमध्यामरखाया हृदि गोदी चानिरयावस्थाः प्राचीनतस्तत्कृतनो प्रिष्टानि कार
 येन नृणां विनांगुलाधिस्थावाचचारिणांगुलीतान्त्रस्य दुर्नरनो धर्मशं कुशो ह्योश्वदक्षिणा आग्राधो
 सातवेत्प्राचीतयोर्मध्यसंगमो अर्द्धवर्तुशे रश्मिस्तस्यायामसुममस्यासंशयाः प्रमाणां चत्वारः

पुरुषोत्तमिकवमः दशरत्निहृदियानेन्द्राग्रीध्रं जद्रुयं न वेत् प्रायं शं देवं हस्तस्तस्या तन्ना
 च चक्रायं सर्वाविश्रयारजुयं जह द्या च लक्षणा मानाञ्च पंचकादद्यात्तन्ना द्वाष्टमेपुगगयपं
 चमयोर्मध्यउपस्तं ननलक्षणं ततस्त्वकविश्रामा मंगुलेश्वरदक्षिणे अंगुलीषु पुनर्मिवाक्ष
 राश्वेषु लब्धनतप्रज्ञाने लक्षणे दद्यादुपस्तं ननलक्षणं तपूर्वाभ्यां नृणां हस्तसु नास्ते वाङ्मः
 शीतुः ततान्माखगुलीषु दद्यात्तसु चतुर्विंशसु वा न्यत यथा कामं वा प्रायशमाग्रीध्रमाग्रीध्रसदे
 हविर्निमन्नीकानि मिनु मातृएकर व शये शं कुं शिष्टः पचद्व्यादिषु खरो परवोपस्तं नमे
 श्यदीयेपि वापि सिद्धार्थं वापि विस्तार्य नार्थत्वाद्देये सुलक्षणा एते ते चतुर्क ल्येतन्नाचीमे
 वहारयेत्प्रथमं तृतीयं च मम सप्तमेपु रजुरुत्तरतो हरे एतदेव विपर्मं स्वरस्याह्नापि क
 : चतुस्तु मुद्रं कुर्मस्मिन् रोगु लमाद्युतं नमध्विद्वरमणा यं रुरुविनिमित्तं नो जं शुल्वं स
 हा कुर्वाणापेन शुभमिति श्रिते मन्मदयो वदं त्यवमिति ते कुरा विल्वव्राज्ज्वापि श्रि
 नावक्ष्मात्रलोत्सा ज्ञेयानां धिका का यो अर्द्धरे यो गमिस्तु ता यथा नक्षो मातमन्त्रो यथा न्येव

वर्धयेत्यथाचरमतेदृष्टिस्तथायुक्तेसमाचरेत्तुं पुष्करजालम्पत्रिसुखं यत्पुं लवेन त्रिहयत्मा
वत्सतपवोलेनमसमनुचते त्रिवालसर्पपेविद्यद्वाद्यवतिद्यात्रिसर्पपे त्रियवकृतं विद्यात्मानं
विद्यात्रिकृष्णलेशस्तलानां चतुःषष्टिस्सुर्वमेमाननुचते मातास्विकेनमंचागनिष्कृष्ट्यामिषा
यतेहरतवमाकृतनिष्कोरुक्त्वापरिमदलः त्राणि निष्कसहस्राणि त्राणि निष्कशतानि च त्राणा
विंशं शतं वचैदद्यात्तु सुवर्णकेततो विद्यानिमानेन शतमानं विनिर्दिष्टे तत्पुरुषांगुलिमानेन
नवेदिमं शतं गुणतु कर्षवाकर्षपाणिप्रपहन्माप्रतिष्ठितः अश्ववेत्तपहेलुतपंचमं द्वाभ्यां
नवेन अंगुल्यासुत्रमाणस्यानपडयवात्माश्वसंहितात्राणेण श्वेषु पावासां बुभुक्षुसुयोपव
ः जात्राणेणेण घोहानीमजमानोपह्य भवेति तस्मादंगुलित्तिः कर्मप्रमाणसर्वकर्तृसुमंडाल
नकालेतहिगारिग्रहणं स्मृतं सूर्यमित्रं कुशकृत्स्नं सुख्यपणिलरमसर्वतः पावान्धनवेत्तं
कुस्तावतारेखसुदीरतकाजग्रायां पदारेखा प्राप्नुयात्तु कुमायपेततद्यवचपुस्त्यास्यादेषात्रागुं
चाहिगुच्यातकृत्तिकाश्रवणस्तिथ्याश्वित्रेश्वाचोयहंवरं गितस्त्रायादिशोः सपसुगमात्राह्ये

३४

पुरत पाह्यै श्रवणः प्राचां माधवाहो हि वाकरः न माहो क्षत्रिका प्राचां तिष्ठ श्रोत्रादिषु क्रिष्णानां हरेण यनेर्वा
 पिज्योतिषो वाथ दृशनां च पुरुषं पंगुह्नीयान्छायामंतसितक्षयेन पुरुषेण मिता रुद्रादिस्तावमूर्धवाङ्मु
 नासमानिरयतां माथे पात्रं पात्र्यां सह कल्यायेतन्नथैनां क्रियुणं कृत्वा तन्मध्यलक्षणमध्यचक्षुर्वाप्नुते ज्यतत
 : कुवातललाक्षा न्नयौश्चातितः पातो मध्ये त्रीणि ति ये च धाः लक्षणानि प्रहरंते ते चेत्पात्रोच्चाते हि सा
 मध्यमाक्षत्रक्षणास्मिन्नात्र तत्र लक्षणा तलक्षणं मेणोश्चतरेण अन्यस्मादेकलक्षणं कुवातलक्षितं सप्तमे धा
 रः सारङ्गः सप्तलक्षणज्ञानायाम्यध्यानस्य तया श्रिसाधुमायतानिह न्यरं कुं प्राशस्तं प्रचीनायाम्यश्रुति
 त् पात्रो निस्वानयेच्छं कुं दिनायेनांश्च मध्यतः प्राहे शरीरं निवर्जं लक्षणं वैचक्षु - कं उन्मुच्य पात्रावेत्याम्ना
 मधिधायापमध्यमौ धे रक्षिणे निरयस्य तत्र कुवातलक्षणं मध्यमे प्रतिमुत्पन्नौ समयादेकलक्षणं दक्षिणे
 न निरयस्य तत्र संकुं निधाप्य तत्र मध्यमा न्याश्रमुन्मुच्य पूर्वादि प्रतिमोचयित्वा पूर्वदिह क्षिणा ईच पात्रो
 कृत्वा प्रमाणवित्त्रयस्य त्रयमाह न्याहं सस्तु मध्यलक्षणाश्च तस्याह परेलिंगे पूर्ववत्कल्पयेत्कविः
 द्वितीयं संकुमाह न्याहं सस्तु मध्यलक्षिणे पूर्वादि त्वांशमुन्मुच्य पश्चादे प्रतिमाचयेत् पूर्वदिह क्षिणा ई
 च पात्रो कृत्वा प्रमाणवित्त्रयस्य संकुमाह न्याहं तत्रोत्पिष्ठं मध्यलक्षणे श्रोणिस्तु द्वात्रे लिंगे लक्ष

34

एवं चतुर्थके पुत्रस्य दक्षिणायाय तत्र शकुं निस्वानयेत्तयोऽपि स्वालक्षणे पूर्वपक्षे स्यात्तथा न परादितायं
 कुमाहत्यात्रयाज्ञानेन मुह्यतो एवं चतुर्विधस्यात्मा चतुरस्रसना धिताः समाने चतुरस्राणां विधिरेतन्न व्रततया
 वद्यावद्विधानस्या चतुरस्रसंस्कविः प्रेक्षां गमव कुर्वीत निन्वामे तन्निह तं शनिं पक्षपुत्रानिवक्ष्यामो यथेषां
 विधिदक्षिणास्याः शंकुराजेरपि धायो मध्यमौ दक्षिणान्निरयस्य तत्र कुर्वीत लक्षणे मध्यमे प्रनिमुच्येकं स
 मया हे शलक्षणे दक्षिणे तन्निरयस्य तत्र शकुं निस्वास्वापयेत् सरत्तः पुरुषस्यां तत्र शकुं निस्वापयेत् मध्य
 मास्या शमुच्य पूर्वस्मिन्नुपमध्यमाशंकवे च तज्ज्या शं दक्षिणा हे च दक्षिणेतता पक्षिणा तूर्वलक्षणे स्यादने
 तरे तं प्रागति समा मस्य स हारत्रा तु लक्षणे सन्निपाते लक्षणे योः सूत्रशंकुं निस्वापाय तदस्य पूर्वपक्षो निहितः पूर्व
 स्ते नापरे निहितः दक्षिणा स्यैव मानेन ज्ञाता मादुत्तरं मितं पक्षयोरेव मानेन तु सस्य विहिता विधिः विष्कृतिस्तत्र
 बोद्धव्या प्रादेवो शन्निता जनः पश्चिमस्याः शंकुराजेरपि धायो मध्यमौ प्रत्यकुपुत्रं निवायत्तु तपक्ष्मा स्यापित्त्रं
 मितं एवं सत विधस्यामे विहितः त्रिरसो विधिः अथ च सर्वमर्हं त्रिषु स क्रथयामितपाशादने तरे लिंगे लक्ष
 णं वै चतुर्थकं लुक्कन्तु दिगुणं कृत्वा मध्ये लक्षणा मापयेत्तराष्टपाशमुच्यते मापस्य दक्षिणां दिता य
 शंकुमाहत्या तररादस्वादनं ततस्तनेव कल्पन निहत्या शुकुमुत्रं उपस्थाया रत्य तरे पाशो संव्रतिमाच

[illegible]

